

چل حدیثی پیغہ مہر

یا

چل چرای نیمہ — لام

منتدی اقرأ الشفانی

تالیفی

ملا عبدالکریم

مدرسہ مزگوتی حاجی خان لہ سولہ بعلی

چاپ کرا لہ سہر نہر کی حاجی حسنی حاجی فلاح
خاوه نی : کتبخانہ ی پتہ سوا غزالی - لہ سولہ ایمانی

۱۳۸۶ هـ - ۱۹۶۷ م

چاپخانه ی کامہ ران - سولہ ایمانی

چل حدیثی پید-غہ مہر

یا

چل چرای نیمسلاام

تألیفی

ملا عبدالکریم

مدپسی مزگہ وئی حاجی حان له سوله یمانی

چاپ کرا له سہر تہرکی حاجی حسن ی حاجی فتاح

خواوہ نی : کیخانہ ی پیشہ وا غزالی : له سوله یمانی

۱۳۸۶ هـ — ۱۹۶۷ م

چاپخانہ ی کامہ ران - سلیمانی

وينهه م گرتوه بۆروز گاران
بمىتهوه لای كوپي ياران
ناوم حسن و شاهم عثمانه
نسهتم بۆلای غوثى گهيلانه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله العليم الخلاق ، والصلاة والسلام على سيدنا محمد الماتم لمكارم الاخلاق ، وعلى اله وصحبه و كل من جاهد لنصر الدين والاتفاق ،

له باش پيش كەش كردنى [حمد و ثنا و صلاة و سلام] عەرزم ئەمەيە له بەر ئەمەيە كە حەزەرەتى محمد (ص) فەرموئەتى : هەر موسوڵمانى چل حديث له حديثه كانى من له بەر بكا وە بىگەيىنى بە موسوڵمانان شەفاعەتى بۆ ئەكەم له قيامەت دا ، و دووبارە فەرموئەتى خۆى كە وەرە نار دومي بۆ ئەوئى خۆ و پەوشتى جوان له دنيا دا تەواو بكەم ، چل حديثم له حديثه كانى خۆ و پەوشت هەلبژارد و بە پى رى و شوين معنام بيان كردن وە تفصيلم دان ، وە لە بەر ئەوئى كە مەولانائى جامى - خوا لى خوش بى - له سەر هەر حديثى لەوانە ، دوشەرى فارسى داناو ، منيش دووبارە دوو شعرم بە زوبانى كوردى نوسى ، تا مندالانى موسوڵمان ، له بەريان بكەن ، وە دل يان بە نوپى معنای ئەو حديثانە پروناك بپيژنە ، وە ئەم دەفتەرە دوبارە كەم نساو ناوە چل حديثى بپيژنە .
(ص) [چل چراى اسلام] و على الله التوكل و به الاعتصام .

حديثى يەكەم خيىر الناس انفعهم للناس

يعنى : چاكرين ئادەمىزاد كە سىكە قازانجى زورتر بى بۆ ئادەمىزاد بزانن وە سەيلەى قازانج گەياندن بە ئادەمىزاد چوار شتە ، يەكەم لەش پيوستە انسانى موسوڵمان هەر خەزمەتيكى بۆ بگونجى بە لەشى خوى لەگەڵ موسوڵمان بىكا ، وە كو خەرمەت و دەرمان كردنى نەخۆش ، دەس گرتنى كوژ ، شارەزايى كردنى غەريب ، ئاو و نان هاوردن بۆ هاو پى . دووهم نفوذە ، يعنى دەسەلات ، پيوستە لە سەر انسان مادام بياويكى قسە پەواو بە حورمەت بۆ هەول بدا بە وشەرەف و حورمەتى خويە وە قازانج بگەيىنى بە موسوڵمانان ئەگەر داماوێك هاواری بۆ هاورد ، هەول بدا رزگارى بكا ، ئەگەر مستحقى وەظيفە يەك تشبى پى كرد

اهتمام بکا له سر نه و وه طیفه به دای به زړینی ، نه گهر کاسیکې بی د هس مایه
 په نای پی هینا ، له لای که سیکې ده وله مند د هس مایه ی بؤ وهر گری ، هه روه ها
 سه هم ماله ، پیوسته انسان مادام سه روه تی هه بو ، پشه کی هه ر حقیقې
 شهرعی له سه ره پیدا به مستحقان ، له پاش نه وه هه ر محتاجیکې بهر چاو
 که وت به گویره ی توانای خوی مالی بؤ صرف بکا ، داخلی نه مه به ، سیله ی رحیم و
 به خشش به قوم و خویش ، چاکه له گهل دراوسی ، سه ر په ر هشتی هه تیوان ،
 جیکه کرده وه ی غهربان ، حورمه ت گرتنی میوان ، درووست کردنی
 مزگه وت و قوتا بخانه و پرد وخته خانه ... چوارم عیلمه ، پیوسته هه ر که س
 عیلمیکې دینی یا دنیایی بو ، به یی دریغ و تقصیر نیسانی بدا به موسولمانان . به
 تاییه تی به وانه که اهلی استعدادان ، دهره جه و روتبه ی ناده می زاد لای خوی
 که وره به یی زوری قازانجیتی . له م بابه تانه وه که بیانمان کرد .

مه ولانای جامی فهرمویه تی :

ایکه پرسى که بهترين کهس کیست
 گویم از قول بهترين کهسان
 بهترين کهس کسی بود که خلق
 بیش باشد به خلق نفع رسان

منیش نویسومه :

که ر نه پرسى له چاترين به شهر
 کی به له عالما ، به نصی خبر
 چاترين به شهر که سیکه که وا
 نه فعی زورتر بدا به نه وعی به شهر

حدیثی دووهم

(العلم لا یجحل منه)

یعنی : درووست نی به منع کردنی علم له خهلوق .

بزانن : هیچ شتی نی به له دنیا دا به بی علم ری بکه وی . به علم خوا نه ناسری ، به علم ژانابی دین به راستی جی به جی نه کری ، به علم دووست و دوژمن له یه ک جیا نه کری نه وه ، به علم نه سبابی یارمه تی دوست مدافعه ی دوژمن په یدا نه کری به علم ژبانی دنیا و قیامت ده ست نه خری ، به کورتی : علم بنچینه ی هه مو به ختیا ری یکه بویه خوا ی ته عالاو پیغه مبه ر [ص] له [قرآن و حدیثا] زور تعریفی علمیان کردووه ، وه کوم ملی ئاده می زادیان له سهر پیدا کردنی علم هه ل ناوه جه زره ت (ص) فرمویه تی (اطلبوا العلم ولو بالصین) به عنی : به دوا ی علم دا بکه پین و دواوی بکه ن با له وولائی چپنیشدا ده ست تان بکه وی ، هه ندی له تی گه یشتووان فرمویانه : سهر چاوه ی به ختیا ری ئاده می زاد حهوت شته : عقل ، علم ، دین ، ادب ، بیستنی حق ، خوشه ویستی ئاده می زاد ، هه لگرتنی ناره حه تی لی بان ، وه علم سهر چاوه ی هه مو نه مانه یه جگه له عقل که سهر چاوه ی علمه . بنا له سهر نه وه دهر که سی منعی اسبابی به ختیا ری له ئاده می زاد بکا طبعاً شایانی به دبه ختی نه به دی یه نه وه نده هه یه له بهر نه وه ی که علم گه وه هر یکی زور به نرخه پیویسته به که سی پیشان بدری که اهلیت و ئاماده گی بی مه ولانای جامی فرمویه تی :

ای گرانمایه مرد دانشور
که ترا علم و دین بود معلوم
مستعدرا از این مشو مانع
مستحقرا از آن مکن محروم

منیش نویسمه :

هه ر که سی علمی خوی بلې به غبی
عمرو علمی به ده دفعه بی ته له فیه
بۆزه کی چاکه علمی تو ، به مثل
قه تره بارانه ، ذهنی نه وسه ده فیه

[لایؤمن احدکم حتی یحب لایخیه ما یحب لنفسه]

یه عنی : هیچ کس له نیوه ئیمانی ته واونای ، تا حهز نهکا بۆ برای دینی خوی ، هه رشتی که حهزی پی نهکا بۆ خوی .

ئهم حدیثه یه کی که له و چوار حدیثانه که ئادابی چاکه یان تیا کو بۆ ته وه . مقصودی حهز هت اهم حدیثه ئهمه یه ههمو موسولمانانی له گه ل موسولمانانی تر ته وه پ ده رجه ناسراوی بی تاکاروباری دنیا و قیامهت یان ریک و پیک 'ی' له واقعا مادام ههمو موسولمانانی حالی وایو ته وه ی بۆ خوی حهزی پی کرد بۆ غهیری خویشی حهزی پی نکا طبعاً هه رچی بۆ خوی حهزی پی نهکا بۆ غهیری خویشی حهزی پی نهکا ، وه ههمو کس له چاکه و خراپه دا وه کو خوی ته زانی ، بنا له سه ره ئهمه هه میسه چاکه یان له گه ل نهکا وه زه ره رو ناره حه تی یان لی لانه دا ، موسولمانانی تریش که ئهم طبیعه ته یان بۆ ده رکه وت ، ئهم که سه یان خوش وه وی و ته وانیش طبیعهت یان چاک ئه ی وه هه مو یان خه ریکی یارمه تی به کتر نه بن ، به ره نگیك هه ر کس له خه ریکا دیار نه یی ، وه کو حازر به شی بۆ دا ئه نریت ، وه هیچ کس ته نها به دوا ی مقصودی تیا به تی خوی دا نا گه رری ، که موسولمانان حالیان وای لی هات به به ختیا ری دنیا و قیامهت نه گه ن مه ولانای جامی فهرمه وه تی :

هه ر که سی را لقب مکن مؤمن
گرچه از سعی جان و تن کاهد
تا نخواهد برادر خود را
آنچه از بهر خوشتن خواهد

منیش نوسیمه :

گه رچی وه ک روحه بۆ ههمو انسان	ئی به ئیمانی بی خه له ل بۆ کس
وه کو بۆ خوی منافع احسان	تا نه جینی بۆ برای دینی

حدیثی چواره

(لایشبع المؤمن دون جاره)

یه معنی : انسانی موسولمان به بی در اوس ی تیر نابی .

مقصودی حه زرت (ص) هم حدیثه شریفه هه لئانی موسولمانانه بو حورمهت گرتن و چاو دیری در اوس ی کانیان ، چونکه در اوس ی له به رنه وه که نزدیکی انسانه ، وه کو له به نای انسانا بی وایه ، وه بو که سی که شهرتی بی زور شووره بی به چاو دیری که سی نه کا که له پانایا بی ، زیاده له مه در اوس ی له به ر نزدیک نا گایان هه به له در اوس ی خویان . هه گهر خوارده مه نه کی خوشیان بی منداله کان یان ناگادار نه بن وه نه فسیان پیوه نه به شری ، له سوره تیکا انسان یارمه تیان نه داو به شیان داننه بی ، زور نزدیکه تهو خوارده مه نه بی هه بیخون بی به نه خوشی و ناساهی له له شیان ، دوباره بی بهش کردنی در اوس ی له خیرات پیچه وانه ی برابه تی اسلامی به . له [بخاری شریف] دا هه به : زور در اوس ی له روزی قیامت دا در اوس ی خوی نه گری و نه یسا بو خزمه تی خواشکانی لی نه کا ، نه لی : خوابه هم در اوس ی منه له دنیا دا دهر گای له سه رمدا نه خست و خیرانی خوی لی نه گرتن .

بزائن : در اوس ی هه گهر کافر بی تنها حقه در اوس ی به تی هه به ، هه گهر موسولمانیکی بیگانه بی حقه در اوس ی به تی و موسولمانه تی هه به هه گهر خویشی بی حقه در اوس ی به تی و موسولمانی و خویشی هه به حه زرت [ص] فهرمویه تی : نه وه نده جبرائیل - سه لامی خوی لی بی - له بابا به تی در اوس ی وه سیوه وه سیه تی بو کردم خایه لم نه رویش ت که له پاش مردن در اوس ی له مالی در اوس ی میرات نه با .

مولانای جامی فهرمویه تی :

باشد از نقد دین گرانمایه

هر که در خطه مسلمانی

بنشیند گر سته همسایه

نبود از فضل حق عجیب غریب

منش نویسمه :

اعتبارم نریه به صدقی کهسی لی بدا لافی دین و عقل و کمال
له و به سرچی زمان به عیش فرح له دراوسی به عیش و دهر دو وبال

حدیثی ینچه م

* المستشار مؤتمن *

یه عنی : کهسی ته گیری پی کرا نه وه به نمین دانراوه .
که وایی پیویسته له سر انسان له هر مه تله ییکا ته گیری پی کرا به بی خه یانان
هر چی نه زانی دهری پیری ، حتی له کانی ته گیر کردنا غه یهت درووسته ،
مثلا شه گهر کهسی پرسى له تو حالی فلان کس چونه ؟ ناخو بو نه وه نه شسی
هاوری بی بکه م یانه ؟ وه تویش نهت زانی حالی خراپه ، پیویسته به یانی نه و
خراپه یی بکه ی تا نه و کا برایه که ته گیرت پی نه کا خوی لی لاد احقیقتی ته گیر
نه مه یه انسان هر وه ختی فرمانی هاته ری ، بهر له نه مه دهستی پی بکا داوای
ته گیر و پرس ورا بکا به خاوهن عقل وتی گیشته کان تانه وان هر ریگاییکیان
به باش زانی تم کهسه به و ریدا بروا ، وه هر ریگایی به خراپ بزانی خوی لی
لادا ته گیر سه به بی سر که وتنی دین و دنیا به چونکه هر مه تله ییک کومه لی لی
کولایه وه چا که و خراپه ی دهر ته که وی وه نه هلی نه و مه تله به به چاو روشنی خه ریکی
نه و فرمانه نه بن ته گیر کردن له نایینی اسلاما زور نه همیه تی پی دراوه خوای
تعالی نه مری فهرموه به پیغمبر [ص] که له کار و بارا پرس به هاوری کانی
بکا وه له تعریفی پیغمبر [ص] و هاوری کانی فهرمویه تی (امر هم شوری ینهم)
یه عنی فرمان یان له ناو خویانا به ته گیره حمزرت (ص) زور موسولمانانی له
سر ته گیر کردن ههل ناوه مثلا فهرمویه تی (الحزم ان تشاور ذا رأی ثم قطعه)
یعنی پیری ساغ نه وه یه له کار و بارا ته گیر بکه ی به کهسیکی خاوهن عقل له پاشا
چی بودانای به گوی بکه ی به لام پیویسته نه و کهسه ته گیری پی نه کری عاقل و
دوست و نه مین بی ، چونکه له ته گیر کردن به انسانی بی عقل یا دوزن یانا
نه مین له زهره زیا تر هیچ به یدا نای .

هه ندي فهرمويانه : (المشورة محك الامانة) ، به عنى ئه مینى خه لك له ته گير پى
 كردنیاں ئاشكرا نه پى له واقعا ههه كهس له ته گير خه بانه تى نه كرد نهو كهسه
 به راستى نه مینه .

مهولانای جامی فهرمو به تى :

ههه كه در مشورت امین نوشد
 گر چه باشد امان روی زمین
 چون نهان دارد آنچه مصلحت است
 خائشش خوان به حکم دین امین
 منبش نویومه :

اعتبارت نه پى نه مینه كهسى
 كه رچى مه شمورى عالمه به نه مین
 تا به دل وهختى مه شوهرهت بى غهش
 رى نه جانت له بو نه كا تا مین

حدیثی شه شهه

المجالس بالامانة

به عنى : جوان و شهرفى مجلس به ئه مینى دانیشتوانى نهو مجلسه وه وهه .
 بهم مهعنا مجلس بهم شهرطه جوان و خاوهن شهرفه كه دانیشتووه گانى له سهه
 نه پى به گانى ناو خویان نه مین بن وه ئاشكراى نه كهن ، به لام نه مه وهختى وا به
 كه دانیشتوانى نهو مجلسه خه رى كى حه رام نه بن نه رنا پویسته ههه كهس به نه پى
 به گانیان نزانى ده رى یرى وه بو به ره له ستى نهو پیلانه تى بكوشى . مقصودى
 حه زه رت (ص) لهم حدیثه شریفه ههه نانى موسولمانانه له سهه شارده وهه
 وه نه نان كردنى نه پى واقعا شارده وهه نه پى زور صفى كى به ئه هه مبه ته .
 به شارده وهه نه پى ناموس ئه پاریزرى گیان و مال ئاگا دارى نه كرىن كو مهه

بهیه که وه نه به سرین زور کومل بوون به واسطه ی پنهان کردن نیینی خویان
هیزیان گرتوه به نامانجه کانیاں گه یشتون بنا له سهر نهه پیویسته انسانی
موسولمنن پاریزگاری نیینی به چاکه کانی اسلام بکات ، نه رنا نه که وینه ته نگ
وچلممه وه ، نه ووه خته سهر په نجه ی خوی به داخو په شیمانی یه وه نه که زیت
وه سودیشی نایت ، بویه چه زرهت « ص » فرمویه تی : (استعینوا علی قضاء
حوائجکم بالکتمان ، فان کل ذی نعمة محسود) ، یه عنی : کومه که په یدا بکه ن
بو جی به جی کردن پیویستی به کان تان به پنهان کردن نه و پیویستی یانه چونکه
همو خاوه ن نعمه تی به خیلی پی نه بری ، نه که ر ناره زوی خوی لای همو که س
ده ربری وانه پی له که لیکیا نه وه زیانی توش نه بی . چه زره تی علی — کرم
الله وجهه — فرمویه تی : « سرک اسیرک فان تکلمت به فانت اسیره »
یه عنی : نیینی دلت دیکته ، که ناشکرات کرد نه و وه خته تو دلی نه وی
وپی گیروده نه بی . هندی له تیگه یشتوان ووتویانه : چاک ترین صغه نه کانی
ناده میزاد دو صغه ته :

سخاوت به مال له ری خیر و حق ، به خیلی به سر له گه ل همو خه لق
دانا یان فرمویانه : بی هیزترین ناده میزاد که سیکه نه توانی نیینی یه کانی
خوی پاریزی ، وه به هیزترین یان که سیکه له کانی رِق و کینه دا به سهر
طبیعه تی خویدا زال بی یه عنی له و کانه دا قسه و فرمانی ناباری لی ده رنه که وی
مه ولانا جامی فرمویه تی :

ای شده محرم مجالس راز
پاز هر مجلسی امانت تست
مکن افشای راز هر مجلس
زانکه افشای ان خیانت تست

منیش نویسمه :

سری مجلس نه‌مانه‌تیکه وه‌ها
حفظی نه‌و حفظی مال وجاه وسهره
هر که‌سی سری خوی بی بهم و به‌و
توشی داخی ده‌رون و ده‌ردی سهره

حدیثی هه‌وتهم

(القناعة مال لا ینفد)

یه‌عنی قه‌ناعت مالیکه نابریته‌وه . .

قه‌ناعت هه‌مه‌یه انسان رازی بی به‌و نه‌ندازه خوای تعالی پیری نه‌دا
له خواردن و خواردنه‌وه و جل و به‌رگ و شتی تر ، وه دلی خوی
نه‌به‌ستی به‌ تماع و تارده‌زوی زیاده‌وه ، وه به‌ سه‌روهت و مالی خه‌لقیش
دلی ناره‌هت نه‌بی .

قه‌ناعت قازانجی دینی و دنیای زوره ، قازانجی دینی هه‌وه‌به‌ نه‌وانه‌ی
که به‌ به‌شی خویان وازین وه هه‌ولی تالان ک‌کردنی مالی خه‌لک ناده‌ن
له روزی قیامت‌دا توشی لی پرسینه‌وه‌ی زور نابن ، چونکه مالی خه‌لکیان
نه‌خواردوه ، وه‌جگه‌له‌مه‌ش خوا خیری زوریان بو نه‌نوسی چونکه به‌
به‌شی خویان دا‌که‌وتون و صبریان کردوه ، قازانجی دنیایی هه‌مه‌یه
له ته‌نگوچه‌له‌مه‌کانی ژبان خویان پی رانه‌گیری وه نه‌توانن بژین و توشی
سه‌ر شورری و منه‌تی هه‌مو نامه‌ردیک نابن ، به‌لام نه‌وانه‌ی که هه‌میشه
خویان فیری به‌رگی جوان و خواردنه‌منی خوش و جیگای ره‌هت
کردوه که ناره‌هت‌یه‌کیان به‌سه‌راहत به‌گورجی نه‌روخین و جله‌وی خویان
له ده‌ست ده‌ر نه‌چی .

بیداری : قناعت مه‌عنای وانی‌یه که انسان هه‌ول نه‌دا بو به‌ختیاری خوی
 وه له‌سه‌ر ذه‌للی و هه‌زاری خوی به‌یلته‌وه ، چهنده‌ها ئایه‌تو حدیث
 ههن که خه‌لك بانگ نه‌که‌ن بو ته‌وه‌ی کاسی بکه‌ن وه ژبانیکی پر
 له کامه‌رانی پیوه‌وه بنین ، مه‌به‌س له‌و ئایه‌تو حدیثانه‌ی که خه‌لق بو
 زهد و قناعت بانگ نه‌که‌ن ته‌وه‌یه انسان به‌هه‌مو ریگاییکی راحت
 و چه‌وتا هه‌له‌ نه‌با وه نه‌یه‌وی مالی خه‌لك زه‌وت بکا و بو خوی کو‌بکا-
 ته‌وه ، له‌لایه‌که‌وه یه‌کی به‌نیسته‌لا بمری له‌لایه‌کی تریشه‌وه یه‌کیکی تر
 له‌برسا گیانی ده‌رجی ، به‌شی زوری نه‌و ئایه‌تو حدیثانه‌ی که داوای
 زهد و قناعت نه‌که‌ن ده‌ره‌ق به‌ده‌له‌مه‌نده‌کانی قریش و تراوون که
 به‌سودو فایزو پیلانی شه‌یتانانه‌شانی عه‌ره‌به‌ره‌ش و رووته‌کانیان قورس
 کردبو ، ته‌مروش له‌جیاتی ته‌وه‌ی که ته‌وه‌ ئایه‌تو حدیثانه‌ بو ته‌وه
 ده‌وله‌مه‌نده‌نه‌ بخویرینه‌وه که به‌فایزو غه‌ش مالی موسولمانان ته‌خون ، داخی
 گرانم به‌سه‌ر ته‌وانده‌دا ته‌خویرینه‌وه که به‌یانی تا ئیواری به‌ره‌نجی‌شانو
 عه‌ره‌قی ناوچه‌وان هه‌ول ته‌ده‌ن که چی هه‌ر له‌مه‌ینه‌ت و ده‌ردی سه‌هری
 رزگار نابن ، وه وایان حالی نه‌کری که ته‌بی هه‌تا ته‌مرن له‌سه‌ر حالی
 خویشان به‌ینه‌وه ، وه هیچ هه‌ول و ته‌قه‌لایه‌ك نه‌ده‌ن بو چاك کردنی
 نه‌وضای خویشان .

مه‌ولانای جامی فهرمویه‌تی :

صاحب حرص رازِ خوانِ کرم
 فیضِ واحسان نمی‌رسد هرگز
 به قناعت گرای‌کان مالی است
 که به پایان نمی‌رسد هرگز

منیش نویسوده :

تههلی حرص و طمع بهروژو به شهو
وهکو دهرویشی دل پهریشانه
هر قهناعت بهکاره بو انسان
وسمتی حاله ، عزتی شان

حدیثی ههشتم

(الفنی الیأس مما فی ایدی الناس)

یهعنی ، دهولهتمهندی بی تومیدی لهووی وا له دهستی خهلقا .
بهم مهعنایه دهولهتمهندی هر تهه نییه انسان سهرووت و حور —
مهتی بی . بهلکو دهولهتمهندی راستی تههیه انسان له خویا نهونده
همهتی بهرز و طبیعهتی بلاو و عزهتی نهفسی بی ، تومیدی به مال و
نهمهتی کس نهبی وه نیشیکی وهها بو خوی ساز بکا بی احتیاج بی
لهخهلق ، نهرا انسان با دهولهتمهندیش بی که طبیعهتی سوک بو وه
چاوی له خهلقهوه بو نهوه لهلات لات تره .

حقیقهتی هم حدیثه شریفه ههمو ئادهمیزادیک بانگ تهکا بو زیایکی
مهردانه و گوزهرانیکی بهختیارانه ، وه هم ئاموژگاریه نیشانمان نهدا
هر وهکو انسان لهلشو نهنداما له ههموو کهسی جیایه ، پیوست تهکا
نهسابی ژیان و گوزهرانیهی سهر بهخوو جیا بی ، چونکه خوا هم خهلقانهی
بو نهوه دروست نه کردوه بهبی پیوستی و اعیلاجی ، خویان بکهن بهباری
نارههتی لهسر خهلقی تر . قانونی دنیا داوای نهوه تهکا هر کس
بو استراحتی خوی ههول بدا له ریگاییکی حلالو شهرافت دارهوه
گوزهران پهیدا بکا ، انسانی تههمل لهناو ئادهمیزادا وهکو مردو لهناو

کومه‌لی زیندووا ، یاخود وه‌کو انسانیکی افلیج له‌ناو چهند اناسیکی جوان و پال‌ه‌وان‌دا دیاری نه‌دا ، وه انسانی شرقی بی بهم ره‌نگه رازی نابی ، لقمانی حکیم به‌کورره‌ک‌هی خوی فەرموووه : خوت پیاریزه له داواکردنی شت له‌خ‌ه‌لق ، داوا کردن دوده‌ردی هه‌یه ، به‌که‌م نه‌مه که‌ئابرروی انسانی پی‌نه‌رووا . دوه‌م نه‌مه‌یه به‌سوکی نه‌مه‌شا نه‌ک‌ری ، هه‌ندی حکما ووتویه‌انه احتیاجیت به‌هر که‌س بی نه‌ی به‌دیلی وه‌له هر که‌س بی احتیاج بی نه‌ی به‌هاو چه‌شن و هاوده‌می له عه‌ره‌ییکان پرسى ده‌ردی بی‌ده‌رمان چی‌یه ؟ ووتی [حاجة الکریم الی اللّیم] ، به‌عنی : احتیاجی که‌وتنی پیاوی به‌حورمه‌ت و ناموس بولای پیاوی نامه‌رد چونکه نه‌گر احتیاجی به‌که‌ت جی‌به‌جی بکا نه‌سکا به‌بنده‌ی خوی ، نه‌رنا به‌سوکی نه‌ت گیریت‌ه‌وه ، له‌به‌ر نه‌مانه‌یه هه‌زرت حلی‌الله علیه‌وسلم فەرموو‌یه‌نی : [لا تأخذ احدکم حبله فیاثی بحزمة الحطب علی ظهره فییمها فیکف الله به وجهه ، خیر له من ان یسأل الناس اعطوه او منعه] به‌عنی قه‌سه‌م به‌خوا ، به‌کی له نیوه گوریسه‌ک‌هی هه‌لگری و کولی دار به‌پشتی خوی بی‌ی و بی‌فروشی بو گوزه‌رانی خیزانه‌ک‌هی صه‌رف بکا و نارروی خوی پی‌پاریزی چاک‌تره بوی له‌وه که‌داوای شت له‌خ‌ه‌لق بکا چ‌بیده‌نی چ‌نه‌بیده‌نی .

بیداری : نه‌ی خوشه‌ویسته‌کان ! لهم تفصیله‌وه گومان نه‌به‌ن ~~که‌وا~~ بو خویندن بی‌سوده ، وه‌چاک وایه خه‌ریکی کاسی بین ، بوچی ؟ چونکه خویندن خوی کاسی‌یکه له‌هه‌موو کاسی‌یک به‌نه‌همیه‌ت ترو قازانه‌جی زیاتره ، ئیشی دنیاو دین پی‌ویستی به‌علم هه‌یه وه‌به‌بی علم و معارف هیچ میلیه‌تی نه‌سه‌رکه‌وتنی دین نه‌دنای ده‌ست ناکه‌وی ، نه‌گر شیوه‌ی

کاسبی وه کو ئاده میزادیک وایی ؛ علم له و ئاده میزاده دا وه کو روناکی
چاوان یا هیزی گیان وابه .

مهولانای جامی فهرمویه تی :

گر دلت را توانگری باید
که توانگر دلی نیکو هنریست
بازکش دست همت از چیزی
که به دست تعرف دیگر است

منیش نویسمه :

مال و ده ولعت سهروه ته نه لباس
نه عمارت نه قهسهری نه شاس
نه میه ده ولعت نه گر مهردی
بی رجا بی لهجاه ونعه تی ناس

حدیثی توهه م

[ليس الغني عن كثرة العرض . انما الغني غنى النفس]

یعنی : ده ولتمه ندی به زوری شت و مهك نییه ، به لکو ده ولتمه ندی
ته نها توهیه دلت ده ولتمه ندی .

چونکه مه عنای هم حدیثه له حدیثی پیشو جیاواز نییه ، نویسنی هیچ
تفصیلاتیکمان به پیویست نه زانی .

مهولانای جامی فهرمویه تی :

نه توانگر کسی بود که به مال
کار پرداز و چاره ساز بود

آن بود کز شهود فضل خدای

از زرو مال بی نیاز بود

منیش نویسمه :

دهوله‌مندی نه‌وه نیه که به‌بار

هل بریزی مه‌تاعو ، زهرر به‌طبق

دهوله‌مندی له‌سهر حدیثی صحیح

نفسی شادو دلی گوشاده ، به‌حق

حدیثی ده‌هم

(یثیب ابن آدم ویشب فیه خصلتان الحرص وطول الامل)

نه‌مه روایه‌تی حدیثه به‌معنا ، اصلی لفظی حدیثه که‌وه‌کو له بخاری
شریفا روایت کراوه له‌انسی کورری مالک‌وهه - خوای لی‌رازی بی -
نه‌مه‌یه : (یکبر ابن ادم ویکبر معه خصلتان الحرص و طول الامل)
یه‌عنی : ناده‌میزاد به‌ته‌من پیر نه‌بی ، به‌لام دوخو له‌گه‌لیا جوان نه‌بنه‌وه
یه‌کم ته‌ماع دوه‌هم دریزی نومی‌د ، ته‌ماع یه‌عنی زوری جه‌زو ثاره‌زو
له ده‌وله‌مندی و پایه به‌رزی ، ته‌م خووه زور خراپو ناشیرینه ، وه
بنچینه‌که‌ی له‌سهر ناره‌زایی‌یه به‌به‌شی خوا ، نه‌رنا نه‌گه‌ر انسان به‌به‌شی
خوا رازی بی هه‌ولی ناشه‌رعی و له نه‌ندازه به‌ده‌ر نادا ، که‌انسان له‌سهر
ته‌م خووه مایه‌وه حالی وای لی‌دی ، له‌هه‌ر ریگاییکه‌وه ده‌وله‌مندی و
پایه‌ی به‌رزی ده‌س که‌وی هه‌ر چه‌ند خلایق شه‌رع و شرف و وانسانیتیش
بی قبولی نه‌گا ، ته‌م هه‌مو فرمانی بی‌مه‌تایه که‌هه‌ن وه‌کو دزی ،
جه‌رده‌یی ، کوشتن ، خواردنی سودو به‌رتیل ، وه‌رگرتی وه‌ظیفه‌ی سوک
وبی قابلت ، زوریان له‌ته‌ماع‌وه په‌یدا نه‌بن ، تیگه‌یشتوان لیکیان

داوه ته وه انسانى تهماع کار تاله دنیا دا بی همیشه ناروخته ، وه ناخوږی به دوردی خراب تهرروا وه هرگز دلی تیر نایی ، بویه هزرهت صلی الله علیه وسلم فرمویه تی : (ایاکم والطمع فانه الفقر الحاضر) یعنی خوتان پاریزن له تهماع چونکه به راستی تهماع هزاره همیشه بی به ، بهم مه غنا کهسی تهماع کار بی بامالی دنیا شی بیی ته وه له بهر تهو حاله نی خوږه تاملوه هزاره به ووقت دلی تیر نایی . نه هلی عقل ووتویانه : کهسی بیهوی له دنیا دا به ژاژادی بوی ریگای تهماع نه دا بو دلی خوږی ، له اسکدریان پرسى خوشو ناخوشی دنیا به چی ته بی ؟ له جوابا ووتی خوشی دنیا به قناعت و ناخوشی دنیا به تهماع کار یه . هندی کاس ووتویانه ، بنده له دنیا دا سه جوړه : بندهی (رق) ، بندهی ناروژو بندهی تهماع : بندهی (رق) تهو که سه به یادلی شهره یا له نه تهو دی دله وه کررین و فروشتی به سرادیت . بندهی ناروژو که سیکه تهو بنده خزمهت کاری ناروژوی خوږی بی حوزی له هرچی کرد بو به چی هینانی تهو شته خوږی سوکو ذه لیل و بی شرف نه کات . بندهی تهماع که سیکه له هر لاین تهماع کی چاو پی کهوت بو . و تهماع گیانی خوږی ته خاته خه تهره وه ، وه خوږی له ناو ته با . زیانی تهماع تهو بنده زوره انسان ته توانی بلی لهو روژه وه دنیا هیه تاییستا هر ناروخته تی بیک روی داوه ده سی تهماعی تیا بووه .

دریژی تومید تهو به انسان تهو بنده له تأثیری قدره تی خوا بی ناگای به هر شتی که ناروژوی کرد خه یالی دورو دریژ بکا . مثلاً هر له ئیستاوه بو راپواردن و خوشی چند سالی تر دهس بکا به خهم خواردن وه یا له ترسی هزاره حقوقی شرعی بگریت و نهی دا وه یا به تومیدی تهو

له پاش چهند سالو روتبه ييكي دس بكه وي ئيستا خوي توشي خلاف
 شرعو بي شرفي بكا . ئاگادار بن ! ته ماعو دريوي ئوميد له نيشي ،
 چاكه دا به ختيازي ييكي ته واوه ، پويسته انسان هرگيز كول نه دا له فير
 بوني علمو معارفو ريك خستني قازانجي ديني و دنيابي موسولمانان دا ،
 به چه شني كه موافقي شه ريه ته بي ، پويسته له روزه گاني استراحت دا انسان
 خه ريك يه كه خستني موسولمانان و نه هيفتني ناكوكي و دودلي بي له ناويانا ،
 وه هه ول بدا بو تاماده كردني ه سبابي به ره له ستي دوژمن نه وه كه له گاني
 خه ته ردا زال يي به سه رمانا ، وه بو نه وي له گاني فرصت دا موسولمانان
 سه ركه ون .

مهولاناي جامي فهرمو به تي :

آدمي زاده پيري افزايد
 هر زمان دُر بناي عمري خلل
 ليك دروي جوان شود دوصفت
 حرص در جمع مال و طول امل

منيش نوسيو مه :

پير نه بي ئاده مي به عمرو مزاج
 پرر نه بي قالبی له دهر دو خلل
 هينده به دبه خته جوان نه يتيو لهوا
 صفه تي پسي حرص و طول امل

حديثي يازده هم

(من لا يرحم الناس لا يرحمه الله)

به عني : كه سي رحم به خلق نه كا ، خواي ته عالا ش رحم به و اكا

ئەم حەدىثە شەرىفە ھەمو ئادەمىزاد ھەل ئەنى لەسەر رەحم کردن بە
 ھاوچەشنی خویان ، تاخوایش رەحم بەھوان بکا ، چونکە انسان کە بە
 توندی و رق و کینە لەگەڵ خەلقا جولایەو ، دلی رەش ئەیتەو ، وەدوعای
 شەرر ئەکەوێتە شوینی ، وەدەرگای ئەسبابی چاکەى لی ئەبەسرى ، کەواى
 پىھات ئەبى بەمستحقى غضبى خوا ، ئەگەر ماوەیەکیش وازی لی بینی
 ناخەرى ھەر غضبى لی ئەگرى ، وەکو پیشیان ووتویانە : (خوادیر گیرەو
 سەخت گیر !) .

بزائن : ھەر چەند پێویستە انسان لەگەڵ ھەمو کەسیکا بەرەحم بی ،
 بەلام لە دەرەجەکانی رەحمدا فەرق ھەبە ، ناشکرایە رەحم کردن بە
 انسانی ضعیف و داماو یاغەریب ، یاخەزم و کەسو کار ، یا کەسیکی لی
 قەوماوی نەجیب ، یا کەسى قازانجی بو خەلق بوی ، لەخەلقی تەریپیست
 ترە رەحم ناسیاری بەھیزترین ئەسبابی رزگار بونەو توندی وروترشی
 بەھیزترین ئەسبابی ناویدیە ، زورکاری نارەحەت بەخوشی جی بەجی
 بوو ، وەزورکاری رەحەت و ئومیدی چەند سالە بەواسطەى دو قسەى
 خراپ و دو جولانەوێ نامناسبەو لەدەس دەرچوو بویە حەزەرەت(ص)
 فەرمویەتى : (من اوتى حظه من الرفق فقد اوتى حظه من الدنيا
 والاخرة) ، یەئنی کەسى بەشى خوی لە نەرمی و روخوشی پى درابى
 ئەو بەشى خوی لە دنیاو قیامەت پى دراو ، حەزەرەتى معاویە فەرمویەتى
 سەرم سۆرر ئەمینى لەکەسیک بەتوندی و تورزەبى خەریکی فرمانى بى
 کەچى لەدەسەلانیشیابى بەخوشی جی بەجى بکا ، ھەندى لە حکما
 فەرمویانە : دەستى نەرمى بەرى سەلامەتى ئەچنیتەو ، دەستى توندی
 و تورزەبیش دارى پەشمانى دانەچەقینى .

مهولانای جامی فہر موہنتی :

رحم کن رحم زانکہ بر رخ تو
در رحم جز از تو نگشاید
تا تو بر دیگران بخشایی
ارحم الراحمین بخشاید

منیش نویسمہ :

تا حیاتت ہمہ رحم کہ بہ خفاق
بہ قسمی خوش و سہر فی نان و درہم
تو کہ رحمت نہی ، خودا ناکا
لہ حق تو ، نہ رحمت و نہ کرم

حدیثی دوازدهم

(من لم یشکر الناس لم یشکر الله)

یہ معنی : کہ کسی خوی وایی سوپاسی نعمتی نادمیزاد نہکا ، نہ وہ
سوپاسی نعمتی خوایش ناکا .

سوپاس ہمہ انسان دان بنی بہ نعمتی خاوند نعمتا ، وہ لہ
نہ اندازہی خویا بہ زوبان تعریفی بکا ، وہ حقوقی وفا را بگری ، انسان
کہ طبیعتی پیوانہو نہ خلاق مردانہ بو ، ہر کہس چاکہ بیکی
لہ گہل کرد لہ پیش چاویا رای نہگری ، وہ سوپاسی نہو کہسہ نہکا ،
وہ کہ حالی لہ گہل نادمیزادا وای پیہات چاکتر سوپاسی نعمتی
خوایش نہکات ، بہ لام نہ گہر طبیعتی سہلہ بو ہر وہ کو حقوقی
نادمیزاد نہ شاریتہ وہ بہ گوہری سوکی طبیعتی خوی سوپاسی خوایش
ناکا ، چونکہ ہر خویک لہ دہرونی انسانا دامہ زرا دہربارہی ہمہو

کهس نیشانه‌ی دهرنه کهوئ .

سوپاسی نعمت زور جوانه ، پیویسته ~~که~~ تا نعمه‌تی نعمت دهر زیاتر بی له به‌را به‌ریه‌وه سوپاسی انسانیش زیاتر بی ، بویه پیویسته له پیش هه‌مو که‌سیکدا سوپاسی نعمه‌تی خوا بکا ، چونکه هه‌مو نعمه‌تیک به‌ری ئاره‌زو وهیزی هه‌وه . له پاشن سوپاسی نعمه‌تی خوا پیویسته انسان سوپاسی نعمه‌تی باوک و دایک بکا ، چونکه له خوا به‌ولاوله له هه‌مو کهس حقوقیان زورتره ، بویه خوا له قرآنا فهرمویه‌تی : « ان - اشکرلی ولوالدیک » ، یه‌عنی سوپاسی نعمه‌تی من و باوک و دایکت بکه ، ئهمجار سوپاسی ماموستاییک که علم و معارف پیشان بدا ، وه انسان له تاریکی نه‌زانی دینی و دنیای بخاته روناکی زانست و به‌ختیاریه‌وه . ئهمجار سوپاسی حاکمی عادل که مایه‌ی استراحتی میله‌ته ، ئهمجار سوپاسی نیشتمان و دانیشتوانی نیشتمان ، هه‌روه‌کو نیشتمان بووه به‌بیشکمی په‌روه‌رده‌بون ، و دانیشتوانی نیشتمان بوون به‌واسطه‌ی ژبانی تو هه‌روه‌ها پیویسته توش بو ئاوه‌دانی و قازانج که‌یاندن به‌دانیشتوانی هه‌ول بده‌ی ، تا له پاشن مردنی خوت اولادو فامیلت له نیشتمانا به‌به‌ختیاری دینی و دنیای به‌وه یژین .

بیدرای : سوپاسی نعمه‌تی ئاده‌میزاد نه‌بی له ئه‌ندازه‌ییکابی شهریعت فه‌بولی بکا نه‌نا نه‌بی به‌درو و دوورویی و منافقی ، له دنیادا که‌سی استحقاقی سوپاسی نعمه‌تی هه‌یه ، که له‌سه‌ر نعمه‌ته‌که‌ی منه‌ت دانه‌نی ئه‌نا اعتبارو قه‌دری نه‌که‌وی ، وه‌کو هه‌ندی له‌حکما فهرمویانه :

(من من بمعروفه سقط شکره ومن اعجب بعمله حبط اجره) یه‌عنی : که‌سی له‌سه‌ر نعمه‌تی خوی منه‌ت دانی حق سوپاسی نامینی وه که‌سی

به کرده‌وهی چاکه‌ی خوی بایی بی ، خیری بو نانوسری .
مه‌ولانای جامی فهرمویه‌تی :

بتو نعمت زدست هر که رسد
نه بمیدان شکر گویی پای
کی به شکر خدا قیام کنی
تارک شکر بندگان خدای

منیش نویسمه :

هر کسی نعمتی به‌تو دایی
لاته پاشایه شیشه . دانایه
گهر نه‌کی شکر ی نعمتی ، ناکه‌ی
شکری خالق که تارک و نه‌هایه

حدیثی سیازده‌هه‌م

[ان الله يحب السهل الطلق]

یه‌عنی : به‌راستی خوا انسانی طبیعت نهرمو روخوشی خوش نه‌وی
واشکرایه هر که‌س روی خوش بی نه‌و که‌سه نیشانه‌ی به‌ختیاری به
ناوچه‌وانیه‌وه‌یه ، قسه‌ی یکی کوردی به‌ه‌لی : انسانی روخوش مژده‌ی
به‌ه‌شتی پی‌یه ؛ انسانی روترش ده‌نگو باسی جهنم ! انسانی که‌روی
خوش بو هر که‌س چاوی پی‌یکه‌وی دلی خوش نه‌بی ، وه‌هر که‌س
احتیاجی‌یکی پی‌بی نه‌توانی پی‌ی‌لی ، وه‌نه‌گر له‌نه‌لی علم و معارف
بی قازانجی لی‌نه‌کری ؛ به‌یچه‌وانه‌شه‌وه انسانی روترش یا قازانجی بو
که‌س نابی ، یا نه‌گر قازانجی بی به‌تالی روی به‌تالی نه‌کاته‌وه . وه‌کو
ووتوو یانه سر که‌ی روخوش له‌ه‌لوای روترش خوشتره .

لهائینی اسلام داروخوشی زور مهمه ، وه قسهی خوش به صدقه دانراوه
لهواقعا انسان نهگه مالیشی نهی پیدا به خلاق مادام بهروخوشی لهگه
یان بجولیته وه جواب بیان بداته وه وه کو مالی پیدان وایه ، بویه هزرت
ص فرمویه تی : (انکم لاتسمعون الناس باموالکم ، ولكن یسمعونکم
بسط الوجه وحسن الخلق) یعنی : ئیوه ناتوان مالو سهروه تان
بگهینن به هه مو که سیکا ، به لام نه توان روخوشو خوش خوویی تان
بگهینن پیایانا ، به عنی مال تان بهشی هه مو ناده میزاد ناگا به لام خوی باش
بهشی هه مو بیان نهگا ، چونکه انسان نه توانی بهروخوشی لهگه هه مو
ناده میزادا بجولیته وه .

مه ولایای جامی فرمویه تی :

تا خدا دوست داردت ، یا خلق
یک دل و یک زبان و یک روباش
شاد طبع و شکفته خاطر زی
نرم خوی و گشاده ابرو باش

منیش نوسبومه :

گهر به دل طالبی نه جانی برا
یهك دل و یهکی زوبانو یهك روبه
سالم و خوش کلام و خوش مشرب
دائماً میهره باق و گول رو به

حدیثی چواردده هه

اطلبوا الخیر عند حسان الوجوه

یهعنی : داوای چاکه و قازانجی دینی و دنیایی بکهن له لای نه و که سانه

که رویان جوانه . چونکه ره‌نگ و خومناس به‌یان به‌یه‌که‌وه هه‌یه ، که انسان ره‌نگی جوان بو ؛ زور نریکه خوو طبیعه‌تیشی نه‌رم و پیاوانه بی وه‌له‌گه‌ل لی‌قه‌وماوو داماوانا یارمه‌تی و پیاوه‌تی بی ، یاخود مقصود له روجوانی ده‌رون گوشادی و روخوش به له‌کاتیکا که‌سی داوای چاکه‌ی لی‌بکا ، بنا له‌سهر نه‌مه مه‌عنای حدیثه‌که وایه داوای چاکه بکه‌ن له که‌سی که‌روی خوش بی . چونکه مادام انسان له و کاتانه‌دا روخوش بی یا‌فرمانی انسان ریک نه‌خات وه‌یا به‌قه‌سی شیرین و به‌ادب جوابی نه‌دانه‌وه . بیدرای : مقصود له‌داوا کردنی چاکه نه‌وه نریه انسان وه‌کو سوال‌که‌ر بجیته لای روخوشان . وه‌داوای شت‌یان لی‌بکا . به‌اسکو مقصودی حه‌زرت (ص) نه‌وه به‌انسان که‌ناره‌زوی له نی‌گه‌یشتن و پی‌گه‌یشتن . وه‌یا له په‌یدا کردنی ده‌س‌مایه بو کاسی ، وه‌یا ویستی له‌ته‌نگ وچه‌له‌مه‌و ناره‌ه‌تی ییک‌رزگاری بی له‌همه‌و نه‌مانه‌دا نابوی ده‌س بدا ، په‌نا‌به‌ریته به‌رانسانی روخوش و طبیعت مه‌ردانه .

مه‌ولانای جامی فه‌رمویه‌تی :

ب‌ردری خوب روی منزل گیر

چون بی حاجتی بیرون آبی

تا ازان بیشتر که حاجت تست

دهد ، از دیدنش بیاسایی

منیش نویسمه :

هه‌رده‌می توشی علی‌هانی

ده‌ردی دنیا بی ؛ یا مضرتی دین

بو ده‌وا هه‌ر په‌نا‌به روخوش به

که‌ر طبیبش نه‌بی حییه یقین

حدیثی پازده هم

(الكلمة الطيبة صدقة)

به معنی : قسهی خوش صدقه به .

چونکه مقصود از صدقه دل خوش کردن و به هیز کردنی برای تنی به (له گهل موسولمانانا ، که واته دیاری به هروه کو انسان به خشی بیی له گهل موسولمانانا ناسیازی له ناویانا پیدا نه بی ، به قسهی خوشیش عه بی مقصود دیته جی ، سهره رای نه مهش بناله سهر ظاهری احادیث صدقه ته نهائنه نی به انسان پاره و شت ومهك بدابه خهلق ، به لکو هر چاکه ی بیی له گهل هر مستحق بیکا نه وه صدقه به ، که و ابو نه گهر وورد بینه وه نه زانین لاردنی ناره حه تی - وه کو به ردودارو دررک و و و و - له سهره ریگه صدقه به کومه کی لقه و ماوان صدقه به . تکابو رزگار کردنی دامواوان صدقه به . چونه لای نه خوش صدقه به . دل خوشی دانه وهی انسانی خه مبار صدقه به شوین که و تنی جنازه صدقه به ، شاره زایی کردنی انسانی نه شاره زا صدقه به قسهی خوش صدقه به .

مه ولانای جامی فهرمویه تی :

سخن نرم گوی با سائل
گر ز مالش نمی دهی صدقه
زانکه در روی اهل حاجت هست
قول خوش از مقوله صدقه

منیش نویسمه :

دلی سوالکهر به ناگری محنت

پر و له‌تیش و خروش و دهر دو کوله
نعمت گهرنی به قسه‌ی شیرین
صدقه‌ی شرعی و بهرانی دله

حدیثی شازده‌هه‌م

[السامح ریاچ]

یه‌عنی : سخاوته و به‌خشش مایه‌ی قازانجه بو خاوه‌نه‌که‌ی .

واقعا انسانی خاوه‌ن به‌خشش له‌دنیا و قیامه‌تا قازانجی پی‌ئگا ، قازانجه دنیاپی‌یه‌که‌ی همه‌به‌یه‌که‌م انسانی سخی ناوبانگی چاکه‌ی هه‌روا به‌دنیا دا ، که‌روی کرده هه‌ر جیگایی به‌حورمه‌ت ته‌ماشای نه‌کری ، ناشکرابه‌ژیان بو انسانی به‌ناموس نه‌وه‌یه له‌گه‌ل حورمه‌تایی ، انسان که شرف و حورمه‌تی نه‌بو مردنی چاکتره ، دوه‌م انسانی خاوه‌ن به‌خشش هه‌روه‌ختی نوشی ناره‌حتی‌یک هات به‌واسطه‌ی انسانی‌تی خویه‌وه هه‌مو که‌س ده‌ستی نه‌گری و یارمه‌تی نه‌دا ، سه‌ه‌م به‌خششی به‌هه‌ر که‌سی دابی نه‌و که‌سه نه‌و پیاوه‌تی‌یه‌ی نه‌وی له‌به‌رچاو نه‌بی وه‌کو مشهوره : (انسان به‌نده‌ی احسانه) . چواره‌م تجربه‌ی کراوه‌ی پیاوی خاوه‌ن به‌خشش هه‌رده‌وله‌نده‌ی یکی بی به‌ره‌حتی نه‌ی‌خوا وه‌نه‌بی به‌مایه‌ی حسانه‌وه‌ی ، به‌لام انسانی رژدوسوکه‌و چا و چنوک ره‌حتی له‌مالی خوی نایی بی به‌هه‌ر ره‌نگی بی‌خوا دوزمنیکی وای بو تایه‌ن نه‌کا گوزهرانی لی‌تال بکا ، حتی نه‌ولاد و خیزانی خوی لی‌ئنه‌بن به‌دوزمن . پینجه‌م انسان که‌به به‌خشش بو هه‌ر گری‌یکی هانه‌ری زووبوی نه‌کریته‌وه . قازانجه دینی‌به‌که‌شی همه‌یه‌خوای ته‌عالی هه‌رمویه‌تی : مثالی نه‌وما له‌که‌موسولمان له‌ری‌ی خوادا سرفی نه‌که‌ن وه‌کو

دانه يککه که جوتیاری له زهوی ییکا بیخینی وه نهو ده نکه هوت چلی لی
سه وزین وه له مهر چلی گولی وه له مهر گولی به دده نکه به بدایی ، که بهم
حسابه له مهر ده نکی هوت سه د ده نکه دیت به ره هم . خولاصه جزای چاکه
له قیامت دا تاحوت سه د چهن دانه ی له ریدا هیه ، وه بوهر که سی که
خوا ناره زووی له بی له و نه ندازه یه ش زیاد نه کات .

بیدارین : مادام که خوی تهعلا مثالی چاکه ی به تووی جوتیار هینایه وه
ده ربه کهوی ههروه کو له فلاحه تا توو چاکترو جوتیار ووریاترو جیکه جوتنه
که باشت بی زورتر قازانجی نه بی ، ههروا له احسایشدا تانه وشته که نه به خشری
به سودترو نهو که سه پی نه دری محتاج ترو نهو که سه خیره که نه کا نیازی
پاکتری ، جزای زورتره ، ده ره جانی جزالم خصوصانه وه تفاوت نه کا
که و ابو هه ره که سی به خشن بکا پیویسته له م خصوصانه وه زور سه رنج بدا .
مه ولانای جامی فهرمویه تی :

سودا گره ایدت زما یه ی خویش
دست بخشش گشاو بخشایش
سودت اکنون ستایش فردا
در جوار خدای آسایش

منیش نویومه :

تاجری طالبی حقیقت بی
پی بلین راه ورسمی سودی حلال
یه که به حه و سه د بدا له دنیا دا
له قیامت وه ری گری به کمال

حدیثی حقه ههم

(تهادوا تحادبو)

یه عنی : دیاری بویه کتر بهرن ، خوشه ویستی تان له ناوا پهیدا نه بی .
ناشکرایه انسان دیاری بوهر کس بهری ، خوشه ویستی یان له ناودا
پهیدا نه بی .

ناشکرایه انسان دیاری بوهر کس بهری به ژومیدی خوشه ویستی و
ناسیاری ، سود نه به خشی ، نه گهر دیاری بو دوژمن بهری ، دلی له
دوژمنایه تی په شیمان نه بیته وه ، وه ناماده نه بی بو ناسیاری و دوستایه تی ،
وه نه گهر بو که سیکي دوستی بهری خوشه ویستی و دوستی یان نازه نه بیته وه
وه به هیز نه بی .

مه ولانای جامی فهرمه یه تی :

دوستی مغزو پوست دشمنی است
تاکی ازمغز سوی پوست شوی
به هدایا کنند دا دوستند
تا بهم زان وسیله دوست شوی

منیش نویومه :

نعمه تی گهر بی له دنیا دا
دوستی نه هلی رشدو تقوایه
دوستی وهك بناو هدیه اساس
دیده نی دوست وه کو چراوایه

حدیثی هژده ههم

(آفة السامح المن)

۱۰۰ : دهردی سه‌خواهت و به‌خشش منعت دانانه له‌سر نه‌و که‌سه
 ۱۰۰ : به‌که‌ی پی‌نه‌دری . واقعا انسان که له‌سر نعمتی خوی منعتی دانا
 له‌دناو قیامت تا جزای نه‌فوتی ، چونکه انسانی خاوه‌ن نعمت وه‌ختی
 به‌حورمعت ته‌ماشای نه‌ه‌کری که‌باسی نعمت‌ه‌که‌ی خوی نه‌کا وه‌نا‌برروی
 نعمتی پی‌دراوه‌کان رابگری ، نه‌رنا نعمت به‌هرکه‌سی بدا وه‌له‌ناو
 ه‌ل‌قا باسی بکا ، نه‌وه چه‌جای نه‌وه نه‌و که‌سه جه‌زای به‌خیر بداته‌وه
 وه‌سوپاسی نعمت‌ه‌که‌ی بکا به‌دل نه‌بی به‌دوژنه‌ی وه‌وه‌ختی جه‌زای قیامت‌ی
 ده‌ست نه‌که‌وی که‌ه‌ه‌زچی نه‌به‌خشش به‌نیازی ره‌زای خوابی وه‌له‌سر
 نعمت‌ه‌که‌یش منعت داننه‌ی ، نه‌رنا به‌منعت دانان و نازاردانی هزاران
 خیره‌که‌ی به‌تال نه‌بیته‌وه . وه‌سودی نامینی ، به‌گویره‌ی قرانی شریف
 انسان نه‌گهر قسبه‌ی خوش له‌گه‌ل ته‌ه‌زاران ولی‌قه‌وماوان بکا ، بصدقه
 بو نه‌ژمیری .

به‌لام صدقه‌یه‌ک که‌منعتی له‌سهردانی بی‌سوده وه‌به‌گوناه بوی نه‌نوسری
 نه‌م حدیثه شریفه به‌شیکه له‌حدیثیکی دریژ که‌مه‌عناکه‌ی نه‌مه‌یه : دهردی
 زیره‌کی و فصیحی زوبان دریژی به‌له‌سر هاوری‌ان ، دهردی نازایی ظلم
 وزور کردنه ، دهردی به‌خشش و منعت دانانه ، دهردی جوانی خوبه
 باش زایننه ، دهردی عبادت ته‌مه‌لی‌یه ، دهردی قسه‌ودرو کردنه ،
 دهردی علم له‌یاد بردنه‌وه‌یه ، دهردی حلم و ه‌وسه‌له په‌له‌کردن و خو
 رانه‌گرتنه ، دهردی شرف و پیاوه‌تی ، خولی‌بایی‌بوته . دهردی سه‌خواهت
 اسراف کردنه .

مه‌ولانای حامی فخرمویه‌تی :

کي به‌نعمت کسی شود دل گرم

چون زمنت گشتند دم سردی
غیر باد خزان منت نیست
آفت روضه جوانمردی

منیش نویسمه :

نه‌لی به‌خشش که نه‌لی منت بو
بافریدی زمانه بی ، خرفه
له‌بره و منتهی به‌همری خوا
نه‌چرو مالی به‌ده‌فعه‌یی تلفه

حدیش نوزده‌هه‌م

* البلاء موکل بالمنطق *

یه‌عنی : ناره‌جه‌تی به‌سراوه به‌قه‌هوه .

بزائن : قسه‌کردن بو انسان واسطه‌ی ناسیاری و ناشنایی و یاری‌به‌دانی
ناده‌میزاده ، قسه‌نه‌سبایی به‌یداگردنی به‌ختیاری دنیاو قیامه‌ته قسه‌
ته‌رازوی به‌راوردکردنی پیاوه‌تی و ناپیاوی‌یه ، وه‌کو مشهوره : (الکلام
صفة المتکلم) ، یه‌عنی : قسه‌نه‌خلاق و خووره‌وشتی قسه‌که‌ر نه‌گه‌یی .
واقعا انسان تاقسه‌نه‌کا چونیه‌تی و خووره‌وشت و طبیعه‌تی ده‌رناکه‌وی که
قسه‌ی کرد همه‌و ناشکرانه‌بن ، که‌وا‌بو نه‌بی انسان له‌قسه‌کردنا زوربه
پاریزی ، وه‌ه‌روه‌ختی ویستی قسه‌بی بکا له‌پشا ووردیته‌وه نه‌گه‌رسودی
هه‌به ده‌قسه‌ییکی شرعی و بی‌زیانه ، ته‌وجار ییکا بویه حزه‌رت (ص)
فه‌رمویه‌تی : (رحم‌الله امره قال فنتم او سکت فسلم) یه‌عنی : ره‌حه‌تی
خوا له‌که‌سی بی‌قسه‌بی بکا فازانجی له‌ده‌ست‌که‌وی یاده‌نگ نه‌کاو اسه
ضرری قسه‌سه‌لامه‌ت بی . تیگه‌پشتوان چهنه نادابیان بو قسه‌کردن

داناوه ، په کهم تاپوېستی به قسه کردن نه بی نهی کا ، که وایو له خوږه وه
 فسه ی بی سود به دهم پانه بی ، وه نه گهر شتیکیان له یه کی تر پرسی نه هم زو
 جواب نه داته وه ، مه گهر نهو که سه جوابه که ی پی نه درېته وه ، وه جوابی
 قسه که یش پیوېست بی ، هه روه ها قسه نه خاته ناو به بی قسه ی خه لقه وه
 تا گتوگو تیک نه چی . دوه هم زیاتر له نه ندازه ی پیوېستی قسه نه کا ، بو
 نه وه ی نرخی نه شکي ، هه لباس به وگران بهایی به که مه مادام زور بو قیقه تی
 هه شکي . بویه عاقلان ووتویانه انسان هه میسه عقلی به سه ر قسه یا زال
 بی چاته له وه قسه ی به سه ر عقلیا زال بی . سه هم له پیش قسه کردنا بهیر
 بکا ته وه له قسه که یا تا قسه ییکی ریک ویکي واکه بو نه ووه ختو جیگایه
 ده ست بدا بدوزېته وه ، وه کو ووتویانه : (هر سخن جایو هر نکته
 مقامی دارد) وه قسه که له دلی خو یا لیک بداته وه نه وه که له پاشا ضروری
 لی بیی ووه کو ووتویانه قسه له پیش کردنا واله به ندی خانه ی انسانا ؛ له پاش
 کردنی انسان له به ندی خانه ی هه وایه . چواره م : قسه نه بیت له نه ندازه ی
 شانی خاوه نه که یا بیت تاله ووه ختی پیش کردنا روزه رد نه بیت . پنجه م :
 هه ر قسه نه نه کا به لفضیکې سه ل وساده وه به نارامو له سه ر خویکا تا ها ورری
 که ی باش له قسه که بگا .

بیداری : خراب ترین و گوناوې ترين قسه سه عیبت ، غه بیته ، تمیه ،
 درو ، جوینه . سه عیبت نه وه به انسان ناوی که سه بیابره نگی هه و که سه
 پی ناخوش بی ، تمیه نه وه به انسان قسه ی هه ندی که سه به ری بولای
 هه ندیکې تر به نیازی نه وه ناو به نیان تیک بدات ، درو نه وه به انسان
 ده نگو باسی ناراست بگیریته وه ، جوین نه وه به انسان به قسه ی نامناسب
 وناشیرین نا بروی خه اق بیا ووه عیب و که م و کورری یان بداته بال ، زیانو
 خراپه ی هه مانه بونوسین ناشین ؛ نه م هه شته قسه نه پنجینه ی تیک چونی

شیرازهی درستی و آیینی و مایهی پادشاهی است که همه قانایان
دینی و دنیایی .

مولانای جامی فهرمویه تی :

هر که شد مبتلا به پر گویی

به بلای عجب گرفتار است

هر بلایی که میرسد به کسان

بیشتر از مهر گرفتار است

مشق نویسمه :

به مثل سهر نه میرد دل مه خردن

دهم وه کو قایی زوبان چهره سه

که چهره س نائیه مینی ده رگا بو

زه حمفتی پادشا همه عیسه

حدیث بیستم

کفی بالمرء ان یحدث بكل ما سمع

یعنی ای مرد هر چه شنید هر چه شنیدی بگو
مهم نیست که از هر چه شنیدی بگو
بگو نه و نه شنیدی بگو نه و نه شنیدی بگو نه و نه
بویسه انسان هر چه شنیدی بگو نه و نه شنیدی بگو نه و نه
اوهر پی که اوهر نه و نه شنیدی بگو نه و نه شنیدی بگو نه و نه
که بشت نه و نه شنیدی بگو نه و نه شنیدی بگو نه و نه
بگو نه و نه شنیدی بگو نه و نه شنیدی بگو نه و نه
که بشت نه و نه شنیدی بگو نه و نه شنیدی بگو نه و نه
یاد نهی .

مهولانای جامی فہرمویہ تی :

مرد را بس همین گنہ کہ قدم
از مقر امان نہد بیرون
ہرچہ آمد درون روزن گوش
از مردہاں دہد بیرون

منیش نویسمہ :

ہرچی بیست لہسر قیاس ونظر
ہل بڑیرہ لہوا ٹہوی چاکہ
حہیفہ گیرانہوی ہمو قسہ بہک
شہرہ یا خیرہ پیسہ یا پاکہ

حدیثی بیسمو یہ کہم

[کثرة الضحك تمیت القلب]

بہ عنی : پیکہ نینی زور دل نہ مریں .

چونکہ پیکہ نین و کہیف خوشی و گالتہی زور دل دور نہ خانہ وہ لہ یادی
خوا ، وہ مادام انسان لہسر ہم حالتہ مایہ وہ دلی وارہش نہ بیتہ وہ لہ
فیربون و تی گہ یشتن ٹہ کہوی ، وہ بہ طبیعت وہ کو مردوی لی دی کہ بو
ٹہ وہ ناشی ہیچ وہ رگری

بزانن : پیکہ نینی زور لہبی ٹاگایی یہ وہ پیدای ٹہی ، نہ ناٹہ گہر انسان
ٹاگای لہ نارہحتی مردن و بہجی ہیشتی مالو مندالو دوسو پیوہند بی
وہیا لہ نارہحتی حساب و کتاب و عذابی روزی قیامت وورد بیتہ وہ ،
وہ یاخود پیری ٹہ وہ بکاتہ وہ کہ دوژمنانی دین و میللت ہمیشہ وامن

لهسهر مهیل و ئاره زوی هیرش بردن بوسهر موسولمانان وه ئه یانهوی له ناویان بهرن وه بی یان کهن به بهندهی خویان وه ملک و مال و سهروه تیان له دهست وه برگرن وه کو ئیستا له پیش چاومانان ئاشکرایه ، قهت به بیکه نیی زورو گالته و گه پ عمری خوی صرف ناکا وه شه وو روژ خه ریکی ریکه خستی نه سبابی به ره لهستی و دفع کردنی دوژمن نهی . ته ماشا نه کهین ههر کهس مشکله ییکی بیهتری تاحلی نهکا تامی استراحت ناچیژی وه خوشی له خوی حرام نهکا ، زور پیویسته موسولمانان لهم مثاله ئاشکرایه وه ناموزگاری وه برگرن و لهم وه خته ناله باره دا خویان به را بواردن و شتی بی که لکه وه نه خلافتین وه له عاسقی و ولاته کان یانا چاو نه نو قین .

مه ولانای جامی فهرمویه تی :

خرم آنکس که بهر زنده دلی
 زیر لب خنده را بمیراند
 خنده کم کن که خنده بسیار
 صد دل زنده را بمیراند

منیش نویسمه :

خوزگه بهو نفسه طالبی یاده
 ههر به یادی خوا دلی شاده
 خنده ناکا نهکا دلی بمری
 به تبسم دولیوی ئازاده
 حدیثی بیستو دوهم

(العدة دین)

به عني : ودهده قهرزه .

بهم مه عنایه کهسی ودهدهی دا به کهسی که فلان چاکت له گدل نه کهم به
گویره ی دوستایه تی اسلامی پیویسته له سه ری نه و فرمانه جی به جی بکا ،
ههروه کو قهرزار واجه نه و قهرزه که له سه ریته تی بیدانه وه .

وه فا به ودهده له دیانه تا زور به مهم ناسراوه خوی تهعالا له قرآنا
تعریفی هه زره تی اسماعیلی به وه کرده که له ودهده دا راست گو بووه ،
امامی غزالی ره حه ته تی خوی لی بی فهرمویه تی : هه زره ت (ص) بو
چاوه روانی کابراییک سه روژ له جیگاییکدا مایه وه چونکه ودهده ی پی دابو
بزنان : انسان که وه ودهده ییکی دا پیویسته دلی له سه ره نه وه بی تاله ده سه لات
یابی وه فابه ودهده یه بکا ، نه نا نه گهر به دهم ودهده بده و به دل نیازی نه بی
بیانه سه ره نه وه به منافق نه ناسری ، وه کو هه زره ت (ص) فهرمویه تی :
[ثلاث من کن فیه فهو منافق وان صام وصلی وزعم انه مسلم ،
اذا حدث کذب واذا وعد اخلف واذا ائتمن خان] . به عني : سه ره وشت
هه ن هه رکس نه وه ره وشته نه تیابی نه وه منافقه ، باروژو بگری و
نویژیش بکاو خویشی به موسولمان بزانی ، ره وشته کان نه مانه ن : وه ختی
قه سی کرد دروبکا ، وه ختی ودهده ی دا به بیچه وانه ی بجولته وه ، وه ختی
به نه مین دانرا له سه رشتی خه یانه تی تیابکا ، به لام وه ختی خلاف ودهده یی
به منافقی نه ناسری که له کانی ودهده که دا له دلیا نه بویی بیانه سه ره . انسان
که وه ودهده ی داو له دلیابو که وه فای پی بکا پیویسته نه و نیازی دلیه بینته دی
مادام عذریکی معقول ری لی نه گری ، چونکه انسانی ودهده خلاف به
دروژن ده ره نه جی وه شرف و اعتباری لای خهلق نامینی .

مه ولانای جامی فهرمویه تی :

مرد را هرچه بگذرد به زبان
 عیب باشد و رای آن کردن
 وعده در ذمه کرم قرض است
 فرض باشد ادای آن کردن

منبش نویسمه :

و وعده عنوانه بو شرافه تی پیاو
 و وعده میزانه بو جهوان مهردی
 لایقه بو وفا به وعده ، برا
 سهری خوت دایینی * نه گهر مهردی
 حدیثی بیستو سه هه م

(النظره مسهمة مسمومة من سهام ابلیس)

یه عنی : تهماشا کردنی ژنی نامه حرم به بی ضروره تیکی شرعی تیریکی
 زه هراوی به له تیره گانی شهیتان .

له واقعا ئەم حدیثه شریفه مناسبه ییکی جوانی دهر بریوه ، چونکه ههر
 وه کو تیریکی زه هراوی بدری له لهشی انسان بازامه کهشی نه و نه ده نه بی
 انسان بکوژی ، به لام به تأثیری زه هره که گوشتی لهشی انسان دائه رزینی
 ههر به و ره نگه گوناھی تهماشا کردنیش باله و دهره جهدا نه بی انسان
 بفرهوتینی به لام نه و تهماشا کردنه ئاره زو له دلی انسان دا نه بزوینسته وه
 نه و ئاره زو وه نه بی به باعشی تهماشا کردنیکي تر وه ههروه ها انسان توشی
 فرمانی ناشییرین ئەکا وابه تهنینه وهی تهماشا کردنی یه کهم انسان فهوتا .
 سه ره رای ئەمه انسان که تهماشای ههر ئافره تیکی کرد ئەگهر تهماشا
 کراوه که جوان نه بی دلی انسان به و گونا هه دا نه گهری ، وه نه گهر جوان بو

سهره‌رای گونا‌هه که توشی مه‌راق و خهم و خه‌فت ته‌بی وه‌وورده وورده
ته‌و مه‌راقه وه‌کو‌تیری زه‌ه‌راوی چون ته‌ته‌نیه‌وه ته‌ویش هه‌روه‌ها له
جگه‌ری انسانا ته‌ته‌نیه‌وه وه‌ انسان توشی دهردی جگه‌ر نه‌کا ، وا
ده‌رکه‌وت که ته‌ماشا کردنی نامه‌حرم به‌حقیقه‌ت تیریکی زه‌ه‌راوی به .
مه‌ولانای جامی فهرمویه‌تی :

دیده‌ن خال و زولاف نا محرم
دانه کیدو دام تلیس است
هر نظر ناوکیست زهر آلود
که ز شصت کمان ابلیس است

نیش نویسه :

نظری خال و زولفی نا مه‌حرم
تیری شه‌تان و نسی به‌دکاره
نه‌ک به‌ته‌نبا زه‌ره‌ر له‌دینی ته‌دا
جگه‌ریش به‌و نیشانه زاماره
حدیثی بیست و چواره‌م

[خصلتان لایجتماعان فی مؤمن ، البخل وسوء الخلق]

یه‌عنی : دوو شت هه‌ن به‌ته‌واوی کونا‌به‌وه له‌انسانیکا ایمانی ته‌واوی
بی ، یه‌که‌م رژی دوهم به‌دخویی به .
رژی ته‌وه‌یه انسان مال صرف نه‌کا له‌جیگای خویا ، له‌رژدی به‌
نه‌دانی ته‌و حقوقانه که‌خوا دای‌ناون وه‌کو‌زه‌کات سستی کردنی ده‌وله‌مه‌ند
له‌دانه‌وه‌ی قهرز ، خو‌گرتن له‌خه‌رج کردن بو‌گوزه‌رانی خیزان ، گوی
نه‌دان به‌خزمه‌تی میوان و بیگانه ، نا‌ئومید کردنی هه‌زاران و لی‌قه‌وماوان .
بزان : رژی چه‌نده ده‌ره‌جه‌ی هه‌یه ، هه‌ندی که‌س ته‌وه‌نده‌رژدی

یه که بیان زوره ههروه کو خویان هیچیان له دهست نایته وه ، نهگه
 کهسیکی تریش بهخششی بکا نهمان پیان ناخوش نهیت . هه چهند
 رژدی بهسرف نهکردنی مال مهعنا ی دراوته وه ، بهلام بهحقیقت
 گهلی شتی تریشه ، وه کو مهنع کردنی علم له مستحقان رژدی یهکی
 زور زیان دارو گهوره یه .

به دخویی کلمه ییکه هه مو سوکی و خراپه ییک نه گریته وه ههروه کو خوش
 خوبی کلمه ییکه هه رچی رهوشتی چاکه یه ئه ی گه یینی وه کو : راستی ،
 پیاوه تی ، چاوپوشی ، هه ده ب ، ره حم ، روخوشی ، حیا ، داوین پاکی
 خوراگرتن ، سوپاس ، نیاز چاکی ، دهرون پاکی ، عزه تی نهفس ،
 ناسپاری ، وه گه لی شتی تر ، وه هه رچی پیچه وانه ی نه مانه ی بی به دخویی به .
 بیداری : له پاش ره حمی خوا مهم ترین نه سبایی خوش خوبی هه لسان
 ودانیشته له گه ل نه وه که سانه که خوو ره وشتیان به رزه ، نیشانه ی
 نه وانیش مانه وه یه له سه ر شوین که وتی رهفتاری پیغه مبه ر (ص) .

مه ولانای جامی فهرمویه تی :

بذل کن مال و خوی نیک و زر
 راه ایمان اگر همی پویی
 زانکه در هیچ مؤمنی باهم
 نشود جمع بخل و بید خویی

منیش نویسه :

هه ر که سی جهز نهکا له ره حمی خوا
 با سه خنی بی و شریف و بی نازار
 چونکه گهراوه ری موسولمانی
 له دلی پیاوی رژدو بهد رهفتار

حدیثی بیست و پنجم

* طوبی لمن شغله عیبه من عیوب الناس *

نهم حدیثه به شیکه له حدیثی که عبارتده که می فهمه . [طوبی لمن شغله عیبه من عیوب الناس واتفق الفضل من ماله وامتک الفضل من قوله ووسعتہ السنه] ، یعنی : خورگه بهو کهسه تماشاش کردنی عیبی خوی ریئی لی بگری له ناو بردنی عیبی خلق ، وه هرچی زیاد له گوزهرانی خوی و خیزانی هه بی صرفی بکا له ریگای خوادا ، وه قسهی زیادو بی سودی خوی بگری و نهی لی ، وه له ره وشت و رهفتارا شوینی پیغمبر (ص) بکهوی .

شیکه ناشکرایه که هه مو کهس له سه حال خوی ناگادار تره له نه حوالی غیر ، وه خوای تهعالا نارازی به به عیب و گناه له هر که سیکه وه بی ؛ بناله سهر نه مه حق وایه انسان خهریکی تماشاش کردنی عیبی خوی بی ، وه دس نه با بۆکه سیکه تر چونکا بهم صفته انسان دو سودی دس نه کهوی . یه کهم نه مه مادام انسان به گوی پی دانه وه له عیبی خوی وورد بووه وه ، وه چهندو چونی له گهل خویا کرد ترسی خوا پهیدا نهکا وه له گناه دس بهردار نه بی . دوههم نه مه که انسان خهریکی چاک کردنی حالی خوی بو سهری ناپه رژی تماشاش عیبی باقی موسولمانان بکا ، بهم وه سیله به له خراپه ی غه یهت و بوختان و سوهی ظن پاریزراو نه بی .

بیداری ؛ مقصود لهم حدیثه شریفه ههل نانی موسولمانانه له سهر تماشاش کردنی عیبی خویان و ههل دانیان بو پاک راگرتنی دهرونیان له خراپه و شوره یی ، تیر مقصود نه مه نی به انسان له عیبی خلق بی

دهنگ بی ، چونکه به‌گویره‌ی شرع پیویسته هرکس دهستی برواوا له
 ده‌سه‌لات‌یابی هر گوناو خراپه‌ییکی چاو پی‌کوت له هر که‌سیکه‌وه
 بو نه‌ی هیلې ، وه‌به همو وه‌سیله‌یک ، بو نه‌هیشتنی تیکوشی به‌ده‌س
 یابه زوبان یابه دل چونکه نه‌مر به‌چاکه‌و نه‌ی له خراپه فرضی کفایه‌یه .
 مه‌ولامای جامی فرمویه‌تی :

ای خوش‌انکس به‌عیب بینی خویش
 پیش‌وای هنروران گردد
 عیب او پیشی دیده‌و دل او
 پرده عیب دیگران گردد

منیش نویسمه :

به‌ر له‌وه‌ی باس به‌پیی خه‌لقی که‌ی
 خوب له‌عیب و خراپه دور خه‌ره‌وه
 وانسه‌که‌ی ، هر نصیحه‌تی نه‌یکه‌ی
 نیت بلین ته‌م نصیحه‌تت به‌ره‌وه

حدیثی بیست و ششم

الحزم سوء الظن

یه‌عنی : بیرې ساغ نه‌وه‌یه که‌به‌د گومان بی له‌کهل نه‌وانه‌ی که‌گومانی
 خراپه‌یان پی ته‌بری .

یه‌عنی : پیویسته بو انسان ، به‌تاییه‌تی نه‌و که‌سانه که‌خاوه‌نی جیکه‌و
 ریگن ، همو که‌س وه‌کو په‌ک ته‌ماشانه‌کهن وه‌به‌بی لی‌کولینه‌وه‌و
 تحقیقات باوه‌رریان به‌همو که‌س نه‌بی وه‌له‌سه‌ر نه‌ینی دلی خویاوه‌و
 ناگاداریان نه‌کهن .

نهم حدیثه مباره که که زور نصیحتیکی بهرزو بهسوده موسولمانان لهم
 خصوصهوه زور قصوریان کرد که له نهطرافی دنیاوه دل سافی وساده لهو
 حیایان هینابه پیشهوه تاهه موو بیگانه کان له بیرو باوه رریان گه یشتن وه له
 هیزو بی هیزی یان ناگادار بون . وه ره خنه یان خسته کاروباری دین وه
 دنیا یان . وه به جاری به سه ریانا زال بون ، زور که سی گه روک و دنیا که رد
 به ناوی خواناسی و پیاو چاکی به وه خویان پیشانی خهلق دا وه به هه موو
 رهنگی سودیان لی وه رگرتن ، دوا بی حقیقت یان به پیچه وانه ی ادعا که یان
 دهر که وت ، چند له بیگانه کان سه رو گویلاکی خویان گورری وه به ناوی
 بازرگانی و زیاره وت و سه یاحه ته وه گهر ران به دنیا دا ، وه موسولمانان به دل
 سافی له سه ره هه موو نه بی به کانی خویان ، ناگاداریان کردن . نهم کرده وانه
 پیچه وانه ی ثایبی اسلام ، انسان نه بی شعوری بی ناگادار بی له
 قازانج و ضرری خوی و نیشتمان و میلله ته که ی .

بیداری : خه یال تان نه روا نهم حدیثه پیچه وانه ی نه و ثایبت و حدیثانه یه
 که مه نه یان کرده له به دگومانی ، چونکا نه وانش جیگه ی خویان هه یه
 وه علما لهم باسه دا تحقیقاتیان کرده ، فهرمویانه بشر سه نوعه ، نوعیک
 چا که ی ناشکرا و تجربه کرا وه ، نوعیک خراپه ی دیاری یه ،
 نوعیک نه چا که ی نه خراپه ی دیاری نی به . نوعی یه که م پیویسته انسان
 خه یالی له گه لیان باش بی ، نه گهر ده فعه بی به ربکه وت خراپه بیکیان کرد
 یا پاساوی بدایا به سه وو زه لله ی دایبی وه به ته نها ته و خراپه به خه یالی خوی
 له گه لیانا خراپ نه کا . نوعی دوهم پیویسته هه مو کانی انسان خوی
 پاریزی لیان ، نه گهر جاری چا که بیکیان کرد به و جاره هه له خه له تی
 وه فریب نه خوا . مه شهوره مار جار به جار سرره ، پیشینان ووتویانه :

مار که راژ فرری نه‌دا به‌لام طبیعت فرری نادا ، زیاد لاهمه‌ش نه‌و
 که‌سانه که‌له‌سه‌ر فکری ته‌فره‌دانی خه‌لقن مجبورن به‌وه که‌ظاهرا خوش
 خوبی بی‌تنه‌وه پیشه‌وه تابه‌تارزه‌زوی شومی خویان ته‌گه‌ن نوعی سه‌هم
 به‌عنی ته‌وانه که‌حالیان په‌نه‌انه نه‌وانیش به‌شیکیان به‌زیره‌کی و عه‌قل یا
 به‌واسطه‌ی وورد بونه‌وه له بعضی نیشانه حال یان ده‌رجه‌که‌وی وه‌کو
 سه‌رنج دانی حالی ته‌وانه‌ی که‌له‌گه‌ل یانا هه‌ل نه‌سن و دانه‌نیشن ، وه
 وه‌کو مبالات و بی‌مبالاتی به‌احکامی دین ، نه‌مه دوباره وه‌کو دو نوعه
 پیشه‌وه‌که‌ی لی‌دینه‌وه ، به‌شیکیشیان انسان بوی ریک ناکه‌وی تحقیقی
 حالیان بکا وه‌ظاهرا نیشانه‌ی خراپه و چاکه‌یان دیار نی‌یه ، نه‌وانه
 انسان به‌بی دلیل ناتوانی به‌چاک یا به‌خراب یان بزانی به‌لام پیوسته‌له‌گه‌ل
 نه‌مه احترام‌یان بگری وه‌به‌دل یا‌کی ته‌ماشایان بکا ، احتیاطی بی‌ی تا
 وورده وورده حالیان ده‌رته‌که‌وی .

مه‌ولانای جامی فهرمویه‌تی :

حزم مرد آن بود که در همه وقت
 در حق خلق بدگمان باشد
 در همه کار احتیاط کند
 تا زهر کید در آمان باشد.

منیش نویسومه :

تیگه‌یشتن نه‌وه نی‌یه به‌ده‌وام
 نیازی خوت لای‌هه‌مو که‌سی ده‌رخه‌ی
 تیگه‌یشتن وه‌هایه ووریابی
 له‌سه‌ت‌دا که‌بو یه‌کیکی ته‌که‌ی

(لا یلدغ المؤمن من جحر واحد مرتین)

به معنی : انسانی موسلمان له کونیکه وه دو جار ناگه زری .

ئهم حدیثه موباره که ادیبکی کومه لایه تی به موسولمانان پشان ئه دا ، وه مه عتاکه ی له صورته تی نهی دایه ، نه فهرموی انسانی موسلمان ئه بی همیشه ووریو به احتیاط بی له کاروباری دین و دنیا دا وه خوی گیل نه کا بو انانی فیل باز تا هر کاتی بوی ریکه وی ته فره ی بدا ، چونکا کسی حالی وابو همیشه ده سو پیوه ندی وان له ضرری دین و دنیا دا . مشهوره پیاوی روپشته خدمه تی امام احمد - خوی لی رازی بی - عهرزی کرد له دولا وه له شکری اسلام غه زا نه کهن ، سه رکرده ی له شکریکیان زور به کفایه ت و ناگاداره به لام خوی پیاویکی زور چاک نیه ، وه سه رکرده ی له شکره که ی تر زور پیاویکی چاکه ، به لام له کاروباری شهر را زور و وریا نیه ، وه من ئاره زوی غه زام هیه شوینی کامیان بکهوم ؟ امام احمد پی ی فهرموشوینی ئه و سه رکرده یانه بکه وه که و وریا و تی گه یشتو وه ، چونکه باخوی پیاویکی زور چاک نه بی به لام یو میله نهی اسلام قازانجی هیه ، وه له شکره که ی له سه رکه وتایه ، ئهم سه رکرده که ی تر باخوی پیاویکی زور چاک بی که بی کفایت و کارلی نه هانو بو خوی و شوین که وتوه انی وان له تالو که دا . ئهم حدیثه زور په یوه ندی به حدیثی پیشو وه هیه ، له حدیثی پیشو ئه مه ده رنه که وی انسان احتیاط بکا له و که سانه که به د نه خلاقن ، وه له و که سانه که نایان ناسی نه وه ک زیانیکی توش بی ، وه ئهم حدیثه ئه وه پشان ئه دا ئه گهر انسان به واسطه ی دل سافی خوبه وه جاری زیانیکی توش بو

له که سیکه وه نهو چاره له بهر نهشاره زایی چاو پوشی لی نه کری ، به لام
 بو جاری دوههم گلهیی له سهر خویهنی وه لومه ی خوی شه کری چونکه
 نه بو له پاش جاری به کهم عبره تی بگرتایه .

بیداری : هه زه رت (ص) نه م حدیثه مباره که ی به یه کی له بت پرسته
 کانی عرب فهرمو که ناوی ابو عزه بو ، پیاویکی شاعر بو ، ذمی موسولمانانی
 شه کرد ، تاله غه زای بدر به دیل گیرا ، که بردیانه خدمه تی پیغمبه ر (ص)
 زور پارایه وه ، وه ووتی خیزانم زوره نه م چاره لیم بیوره له وه ولا
 هه رگیر ذمی موسولمانان نا کهم ، وه زیان یان لی ناده م ، هه زه رت (ص)
 به گویره ی رهحم و شفقت نهو چاره به ره لای کرد ، ابو عزه دیسان
 دهستی کرده وه به ذمی موسولمانان تاله غه زای احدا به دیل گیرایه وه ، نه م چاره ش
 دهستی کرده وه به عذر هینانه وه و پارا نه وه بو به ره لایون ، هه زه رت (ص)
 نه م چاره عذره که ی قبول نه کرد وه نه م قسه ی پی فهرمو وه فهرموی نابیی
 نه م چاره ش به لای بکری ی تابلی دو چار به فیل خوم له دیلی موسولمانان
 رزگار کرد .

مه ولانای جامی فهرمویه تی

دگر ازوی مدار چشم وفا
 هر که روی در جفا گستاخ
 زانکه هه ر گز دوباره مؤمن را
 نگزد مار در یکی سوراخ

منیش نویومه :

باشه کاری قضا وه لی به خووا
 حه یفه گیلی له حد نه وه نده به ده ر

له کونیکو بیدا به انسانیو

دو کهرره ماری حبله باری بشر

حدیثی بیست و هه شتم

[السعید من و غط بغیره]

یه عني : بهختیار که سیکه له یه کیکي تره وه عبرت وه ربگری . عبرت
گرتن به غیر صفتیکی زور باشه ، پیویسته انسان له دنیا دا عبرت گر
بی ، هه که سیکي چاو پی کهوت له ریگانه که وه زیانی توش بوخوی له و
ریگه به لادا ، که زانی که سیک له خلاف و به دخوی به وه توشی غضب و
قهری خودا بووه لازمه وه ویش ته و کرده وانه له خوي دور بخاته وه
نه گهر له چهر خیکا له دهستی خیاییکی دل پیس و بی انصافا گیروده بوته لاش
بکا بورزگار بونی خوي له دهسیان وه له باقی ژبان یا تفره نه خوا ،
مه مشهوره : کوسه به ندیکی یینی و به ندیکی گرت ، پیویسته له سهر انسان
روداو هکاتی زهمانی وه کو تاریخ بنوسی وه لای خوی رای بگری ، تاخوی
وفامیل و هاوینشتمان هکاتی له چه شنی ته و روداوانه به دورن ، ته و میله تانه
که نیستا گیروده ی ستمی زوردارن نه گهر تاریخی رووداو هکاتی سه دسال
له مه و به ربیان به ده رس بخویندایه وه بیریان لی بگردایه ته وه نیستا حال بیان
وایلی نه نه هات ، چونکا واقعیاتی زهمانه زور ناموزگاری که ریکی به کاره
بویه عاقلان فهرمو یانه : (من لم یؤدبه ابواه یؤدبه الدهر) ، یه عنی
که سی باوک و دایکی نه ده بی نشان نه ددن زهمانه نه ده بی پی نشان ته دا
بویه زور که وره ی طائفه بوون پاررا و نه ته وه له خوا که طائفه نه زانه که بیان
گیروده ی نارو حه تی بکا تاییدار به ته وه .

مهم‌ترین نه‌سبایی عبرت و درگرتن سه شنه ، په کهم گیروده یون
به‌زه‌حمهت ، دوه‌م لی‌کولینه‌وه له تأریخی راپورددوان ، سه‌ه‌م
سه‌پا‌حه‌ت و گهر‌رران به‌دنیا‌دا .

مه‌ولانای جامی فرمویه‌تی :

نیک بخت آن کسی که می نبرد
رشک بر نیک بختی دگران
سختی روزگار نا دیده
پند گیرد ز سختی دگران

منیش نویسمه :

عاقبت خیره هر که‌سی بگری
عبرت و موعظه به چهرخی زه‌مان
په‌ندی دنیا بکا به په‌ندي دلی
سه‌پسی یاران بکا به‌مه‌شقی ژمان
حدیثی بیست و نوه‌م

* کفی بالموت واعظا *

په‌عنی : به‌سه بو انسان ناموزگاری که‌ریکی وک مردن .

واقعا مقصد له‌ناموزگاری که‌ر نه‌ویه نصیحتی انسان بکاو نه‌ده‌بی دا
بدا وه شاره‌زای بکا بو ریگای خیر و روشنایی و له خراپه و گوم‌راهی
بی‌گیریته‌وه ، یشتیکمی ناشکرایه هر که‌س بیر بکاته‌وه له مردن و له
ره‌حمه‌تی به‌جی هیشتی نه‌ولاد و خیزان و علاقه‌ی خوی و ورد بیته‌وه ،
وه باوهرری بی مادام کرده‌وه و خو ره‌وشتی خراپ بی . له‌پاش مردن
گیروده نه‌بی به‌عذاب و زه‌حمه‌ت نه‌ونده په‌ند نه‌گری که‌مه‌د و اعظی

که ووره نهوونه ئاموژگاری دانه دهن ، بویه قرآن به و که ووره یی و بلاغه ته
 که هه به ، وه له گه ل نهو هه مو په ندو ئاموژگاری به ی که تیایدایه هه زره ت
 (ص) له مو عظه کردنا به ه هاورری ی مردنی داناوه ، وه کو به عضنی
 نه حادیشی شریفه نه مه نه گه یی که فهرمو به تی : (من دو واعظم له ناو
 نیوه دا به جی هیشتووه ، نه کیکیان گویاو قسه کهر . نهوی تریان خاموش
 و بی ده نگ ، قسه که ره که یان قرآنه ، بی ده نگه که شیان مردنه) ، بنا
 له سهر نه مه زور پیو یسته انسان له هر روژیکا چه ند جار بییری مردن
 بکاته ووه ، به لکو دلی رو بکانه کرده ووه ی جوانو به گوی کردنی شرع .
 مه ولانای جامی فهرمو به تی :

چند گیری به مجلس واعظ

بی منبری پی گرفتن پسند

وعظ تو بس به مرگ همسایه

نمره نوحه گر به بانگ بلند

منیش نویسمه :

گر هه ته فکرو معرفت به خودا

ناتووی مو عظه ی سهری منبر

مردنی قوم و خویش و دوست و برا

واعظیکه به ده چشت و ره بهر

حدیثی سی هه م

(لعن عبد الدینار لعن عبد الدرهم)

یه عني : دور خراوه ته وه له ره حه متی خوا نهو که سه ی که به نه دی
 دینارو دره هه .

ئەم ھىدىئە مېارىھە كە دەر بارى ئەو كەسانە ھاتوۋە كەلە چاۋدىرى
 خەلىفەى موسولمانان دان ؛ وەھەتا خەلىفە پارەيان ئەداتى لى راضىن وە
 بەگوى ئەكەن ، وەھەر وەختى پارەيان ئەداتى لى راست ئەبنەوہ ، بە
 كورتى خەمەت كەردن يان بو پەيدا كەردنى پارەو پولە ، ئەك بو ئەوہ
 كەلمەى حق بەرز بېتەوہ ، ھەر چەند ئەم ھىدىئە دەر بارى ئەو ئەوہ
 كەسانە ووتراوہ ، بەلام چەند سۈرەتى تەرىش داۋەگەرتەوہ ؛ يەكەم
 ئەو كەسانە كەبەندەى مالى دىيان ، لەھەر لايى وەلای ھەر كەسى مال
 يان دەس كەوى شوپى ئەكەون با ئاينىشان لەناو بچى : مثلاً زور كەس
 ھەن لەبەر كەم گوزەرانى دەس بەردارى كاسبى حلال ئەبن وەوہ ظىفەى
 حرام قبول ئەكەن . دوھەم ئەو كەسانە لەبەندەگى خوا دەس بەردار
 ئەبن وەگوى نادەن بەجى بەجى كەردنى حقوقى شرعى ، ئەوہك مالا كەيان
 بھوتى . وەنويزو و اجباتى دىنى ئەفەوتىن . سەھەم ئەو كەسانە لـ
 شوپىكا بەئەندازە يەك ثروەت و پارەيان ھەيە ، ھەر چەند لەو جىگەدا
 توشى ذەلىلى دىنى و دىيائى ئەبن وەھەتكى شەرەفت يان ئەكەرى ، لەبەر
 ملاحظەى مالا كەيان قبولى ئەكەن . وەئەو خاكو بومە بەجى ناھيان
 چوارەم ئەو كەسانە كە بو دەس خەستى مالى دىيا مىللەت و نىشتەمانى
 پىروزی خويان ئەفروشن بەيىگانە . وەبەعقلى نانەواۋى خويان وانەزان
 ئەو ثروەت و مالا تادىيا دىيايە ھەر ئەمىنى وە خوشەوېستى يىگانەكان
 بويان بەردەوام ئەبى وەلەوہ وورد ناپتەوہ كە ھەرۋەخېى ئەو دوژمنانە
 لـ و جىگەيەدا دامەزران ھەر پارەيىكان صرف كەردوہ بە زىادەوہ
 وەرى ئەگرنەوہ . بەپىچەوانەى ئارەزوى ئەوان ئەيان كەن بە بەندەى
 خويان . ئەم جار ھەرچى تەلاش بکەن رزگار نابن وەلەو جىگەيەدا
 بەذەلىلى ئەمرن . پىنجەم ئەو كەسانە تامالى دىيان زور تەربى زىاتر

غیری ههرچی سعادتنی بشیره

وه کو کسبی حلالو ذکر و سجود

حدیثی سی و دوهم

* دم علی الطهارة یومع علیک الرزق *

یهی : دهوام بکه لههه پاکوته مجزی رزق و روزیت گوشاد نهی .
پاکی نهویه انسان لهش و بهرگ و خوارده مهنی و جیگای دانستن و
نوستنی خوی پاریزی لهچلک و پیسی ، انسان که پاک و خاوین بو خهلق
خوشیان نهوی وه که خهلق خوشیان و بست ههمو جوړه یارمهنی ییکی
تهدهن ، وهله ههمو کانیکا دهسی برایتی بو دریو نه کهن ؛ که و ابو
گوزهرانی خوش نهی وه به خوشی راته بویری . انسانی پاک و خاوین
دوره له نه خوشی وه به لهش ساغی و عمری خوی نه بانه سهر وهله زیان
یا وهختیکی زوری بو کاسی کردن نهی که معلومه نهههش سهییکی
به کاره بو خوش گوزهرانی ، زیاد لهههش انسانی پاک ههههش لهشی
ساغه وه عقلی ساغیش لهههش ساغه وهیه ، انسانیک که عقلی ساغو و رک
بو ، که پیری کرده وه ریگای راست نه دوزیته وه . وه بهمه زیانیکی خوشی
پرر له کامهرانی بو خوی مسوگر نه کا . له بهر نه ههموو دهلیلانه به
پیهه بهر (ص) فهرمویه تی (النظافة من الايمان) . یهی : پاسکی
بهشیکه له موسولمانه تی .

مهولانای جامی فهرمویه تی :

ای کز آلودگی تو شب و روز

فاقه و فقر تو زیاده شهود

بی طهارت مباحش تا بر تو

روزی تنگ تو گشاده شود

منیش نویسمه :

زینهنی دینی احمدده پاک

بدن و منزل و لباس و طعام

بهخیر به . لهسهر حدیثی صحیح

باعثی دهولهتهو کلیلی مہرام

حدیثی سی و سهہم

الصبحۃ تمنع الرزق

یہ معنی : خہوی سبہنن مہنعی رزق نہکا .

سبہینی وہختیکی پیروزو بہنشایہ ، وہختی دہرکہوتنی لطفورہحمہتی
خواہیہ ، وہختی ہانتی ملائکہی رحمہتہ بو سہر زہوی . کہہوابوزور
پیوستہ انسان لہم وہختہ جوانہدا بیداری . وہبہ یادی خواو پاررانهوہ
بخوی نامادہ بکا بو لطفی خوا . نہگہر انسان لہسہر تہم حالہ دہوامی
کرتا لہ ہہمو خصوصیکہوہ دہرگای زہحمہتی خوای لی نہکریتہوہ خو
ناشکرایشہ گوشادنی رزقو زوریشی رحمہتیکہ لہہ رحمہتانی خوا .
وہنہگہر بہبی ناگابی و نوشتن نہو وہختہ مناسبی لہناو برد لہو ہہمو
خیرو بہرہکہتہ بی بہش نہبی . وہدیسان لہجہتی دنیاہوہ کہ تہماش
نہکہین زورتر تہسابی رزقو روزی و قازانج وہرگرتن لہکا-بی حلالہوہ
بو خہلقی شار یادبہات لہسبہینی دا دہست نہکہوی . کہہ انسان لہو
وہختہدا نوشت لہو قازانجہ بی بہش نہبی . ہہرودہما نہوکہسانہ جکہ
دہرہنگ لہخہو ہہلئہسن لہشیان تہواو ساغ نی بہ . وہکسی کہ
نہخوشو دہردہدار بو کاسبی پی ناگری . وہگوزہرانو رزقی ہہر رولہ
کری نہبی .

مهولانای جامی فہرمویہ تی :

ای کمر بستہ کسب روزی را

صبح خیزی دلیل فیروزی است

بہر خواب صباح چشم مہند

زانکہ این خواب مانع روزی است

منیش نویسمہ :

لہ سحر دا نسیمی رحمت دی

بو دلو گیانی ہرکہ با خیرہ

مہنویہ با رزق و رحمت بوبی

لہو خودا وہ کہ خالق قدرہ

حدیثی سو چوارہم

(الدین شین الدین)

یہ معنی : قہرز وہ سیلہی زہدہ بونی دیانہ تہ .

برائن . قہرز تہ وہ نہندہ خرابہی لی تہ وہ شیتہ وہ کہ بہ ہر رہنگی بوہ
پیویستہ انسان خوی لی لاہدا ، یہ کہم تہمہ انسان قہرزی لہ ہر کہسی
کرد بہمہ جوری توشی ریا کردن تہیت ، وہ زور جار لہ بہر دلی تہو
کہسہ چاوبوشی لہ حق تہکا ، دوحہم لہ بہر چاوی خہلقا شرفی کہم تہبی
وہ قدر و اعتباری تہروا ، بہنایہ تی تہگر خاوند قہرزہ کہ بی مروت بی
بہقسہی ناخوش لہ دنیا دا تا بر روی تہبا ، بویہ ووتویانہ . قہرز لہ بی
مروت تالانی مال و حورمہ تہ ، سہہم مادام کہسی عادتہ تی گرت بہ قہرز
کردنہ وہ بہ تومیدی تہوہ کہ پارہی دہس تہ کہوی جلہوی خوی لہ دہس
بہر تہبی ، وہ خو و تہگری بہ اسراق و پارہ خہرج کردنہ وہ ، چوارہم کہ
انسان عادتہ تی بہ قہرز کردنہ و گرت زور جار مہجوری تہ کہن بہ وہ کہ

(فایز) سودبدا به‌خواهن پاره‌گه ، وه معلومه سود دانیش وه کو سود
 کردن گونا‌هیکی گوره‌ینه ، پنجه‌م چونکه قهرزار همیشه داوای پاره‌ی
 لی نه‌کن هرگز به‌پاره‌زوی خوی دوستی ناکه‌ویته کاسی‌یه‌وو . شه‌شم
 قهرزار به‌ی نیننی خواهن قهرز هر سفری بکا حه‌رامه وه‌لو سفره
 هرچی رو‌خسته بو موسولمانان وه‌کو کورت کردنه‌وو کو کردنه‌وی
 نویژ (مثلاً) بوته‌و که‌سه دروست نی‌یه . حه‌وتهم قهرز کردن زور
 دهر‌دیکی کاری‌یه بو خوشه‌ویستی ' زور دوست و برابون به‌واسطه‌ی
 قهرز کردنه‌وو دلبان له‌به‌ک نی‌شاهه ، وه‌ناو به‌ین‌بان تیک چووه ، بنا
 له‌هر نه‌مه زور پیوسته تاممکن نه‌ی انسان قهرز نه‌کا وه‌هر وه‌ختی
 قهرزی کرد له‌نه‌ندازه‌ی خوی لانه‌دا ، وه‌یری دانه‌وی بی ، وه‌تا
 نه‌توانی زو بیدانه‌وه .

مه‌ولانای جلمی فهرمویه‌تی :

نکشد بهر مال دنیا رنج
 هرکه خواهد کمال بهره دین
 چهره دین مکن بناخن دین
 تا نکاهد جمال چهره دین

منیش نویومه :

قهرز به‌گیره‌ی حدیثی پیغمبر
 واسطه‌ی نقصی حورمته و دینه
 وه‌کو زه‌هره جگر نه‌کا له‌ت‌له‌ت
 هو‌ی به‌یا بوونی عاجزی و قینه

حدیثی سرو پینجه‌م

[من حسن اسلام المرء تركه مالا يعنيه]

به معنی : له جوانی موسولمانه‌تی انسان نه‌وه‌یه واز هینانی له شتی **که** حققتدی نه‌بی .

نه‌گه‌ر موسولمانه‌تی نه‌م پنیج رکه مشهوره بی وه‌کو شهادتدو نو‌پژو روزو زکات و حج نه‌وه مه‌عنای نه‌م حدیثه وای لی‌دیده‌وه انسان باب‌ه نه‌نا نه‌وه که نه‌م فرمانانه به‌جی بی‌نی به‌موسولمان بزمیری : به‌لام وه‌ختی موسولمانه‌تی به‌که‌هی جوانو خاوینه زیاد له‌کردنی نه‌وانه‌یش واز له‌شتی بی‌سود بی‌نی ، وه‌خو‌ی خه‌ریک نه‌کا به‌فرمانی غیر مطلبه‌وه ، وه نه‌گه‌ر موسولمانه‌تی عبارت بی‌له به‌جی هاوردنی هه‌مو ئادابی شرعی وه‌کو کردنی واجب و سنه‌کان ، وه دورکه‌وته‌وه له‌حرام و مکروه نه‌م جار مه‌عنای حدیثه که وایه با انسانی موسولمان هه‌مو واجب و سنتی جی به‌جی بکا وه‌واز له‌هه‌مو حرام و مکروه‌هی بی‌نی وه‌ختی موسولمانه‌تی به‌که‌هی جوان و دیاری به‌که‌هی پاریزگاری بی‌له‌ختی حلالی بی‌سود ، چونکا فرمانی حلالیش مادام که قازانجیکی شرعی نیانه‌بو له‌خه‌ریک بونیا وه‌ختی انسان به‌خوردنایی نه‌فوتی ، وه‌مطلبه‌تی نه‌گوری .

نه‌م حدیثه اصلیکی راست و دروسنه بو پاك کردنه‌وه‌ی ده‌رون له‌ه نه‌خلاق سوک و خراپه ، وه‌هه‌مو موسولمانان بانگ نه‌کا بو‌ته‌وه که ژبانی خو‌یان نه‌ها بو به‌ختیاری دنیا به‌کاسی حلال و ریک‌خستنی هه‌رچه به‌که‌لک بی‌بو کامه‌رانی ژیا ، وه‌بو به‌ختیاری قیامت به‌به‌گوی کردنی فرموده‌کانی خوا صرف بکه‌ن ، وه‌خو‌یان لاده‌ن له‌به‌جی هینانی ژاره‌زوی نه‌فسانی و هه‌زی جان‌ه‌وه‌رانه وه‌کو نوشتن و خواردن و خواردنه‌وه‌ی له نه‌ندازه به‌ده‌ر ، وه‌خه‌ریک نه‌بن به‌شتی بی‌سوده‌وه وه‌کو زیاده روی

له دامه و شه تره نج و گورانی و فرمانی بی سودی ترا وه کو قسه ی زورو
 گهرانی ناوهخت به بازاررو کولان و جاده و دهشت و دهرا ، ئهم فرمانانه
 فرضا گونا میشیان لی پهیدا نه بی خوبه خوررای بی وهختی ئاده میزاد ئه کوژن
 مه شهووه پیاوی چاوی کهوت به لقمانی حکیم له مجلسیکا دانش-تپو
 ناموزگاری دانیش توانی مجلسه که ی ئه کرد وه ئه وانیش زور به حورمهت
 ته ماشایان ئه کرد ، پیاوه که پی ووت ئه ی تو خدمتکاری فلان هوز
 نه بوی ؟ فهرموی به لی ، ووتی ئه ی به واسطه ی چی پهووه ئهم پایت دهست
 کهوت ، فهرموی به واسطه ی سه شتهووه ، په کهم قضاو قدری خوا ، دوههم
 راستی له قسه کردنا ، سه ههم وازهینان له شتی بی قازانج .
 مه ولانای جامی فهرمویه تی :

ناشود در جهان علم و عمل
 شاهد دین تو جمال افزای
 زانچه درخور نباشدت بازای
 زانچه لایق نباشدت بازای

منیش نویسمه :

عمری انسان ژماره یه به نفس
 پهووه دهس مایه بو تجارته کی کهس
 حه یفه ضایع بی بی به بوج و عبس
 بو کهسی کهس بی ئهم ئیشاره یه بهس
 حدیثی سی و شه شهم

زد غبا تزدد حبا

به عنی : ههر به یینی نه به یینی برو بو دیده نی دوست و برات ، تا
 خوشه و بستیت زیاد بی .

له واقعا كهسى بى بهوى خوشه ويستی له گڼل برادرى كيا زياد بى ، حقى وایه كه كم ديدنه بكت ، چونكه نه گڼر كه كم ديدنه كړد هه مو وهختى له مو ماوه دا كه له يه ك نه برين ناگرى اشتياق و خوشه ويستی هه له نه گيرسى وه به دل گهرمى نه چى ديدنه نه كا ، وه به خوشى نه گهر رسته وه به لام نه گهر زور ديدنه بكا خوشه ويستی به كه يان كم نه بته وه له بهر چهند دليل ، به كه م مادام هه روهختى هه زى كړد چاوى به و برايه كه وى نه و دوسته له بهر چاوى بى نه همت نه بى ، وه به طبيعت وه كو هاوړرى ييكى عاده تى لى دى مه شهوړه : بويه روژ له هاوينا قدرى نى به چونكه هه ميشه دياره ، وه بويه له زستانا خوشه ويسته چونكه كه كم دهر نه كه وى دوه هم له هات و چوو هه لسان و دانىشتنى زوره وه واژه بى چاوى به كړده وه رهفتارى نامناسب نه كه وى وه نه مه نه بى به مايه ي ناكو كړو دل له يه ك نشان يان . سه هم : له تيكه لى هه ميشه بى به وه انسان توشى بى نه ده بى نه بى وه بى نه ده بى مهمترين نه سبابى له ناو چونى خوشه ويستى به . چواره م هه مو وهختى نه و برايه وهختى نه وه نى به برروى بولای ، واژه بى خهريكى فرماييكى تايبه تى خويه تى ، يا هه زى له ته نه بى و هه سانه وه به : هه ز ناكا به چاو پيكه وتنى كه س ، وه نه گهر كهسى برروا بولای پى ناخوشه ، ناشكرايه ديدنه والى بهى محبه تى زياتر قازانجيكى لى وه ناگيرى : بويه ووتوبانه : (عهدو په يمان به حيات ، ديدنه دوست به سعادت) .

مه ولانای جامى فرمويه تى :

ديدن دوست دوست را گه گه

چهره دوستى يار ايد

زاتفاق دوام صحبتشان

شوق كامل ملال افزايد

منیش نویسمه :

هر کسی چهز نهکا له دوست و برا
کهم کهمی دیده نی بکا لی یان
نهک وهرزیان بکا به دیده نی زور
بو نهووی زیاد بکا محبت یان

حدیثی سی و هونهم

من اعطی الله ومنع الله واحب الله وابغض الله فقد استكمل ایمانه
یه عنی : هر کهس له بهر خوا شت بدا به خهلق ، وه له بهر خوا لی یان
بگریته وه ، وه له بهر خوا خهلقی خوش بووی ، وه له بهر خوا رقی لی یان بی
نهووه موسولمانیکی تهواوه .

مثلا نهگهر کسی رهفتای چاک و رهوشتی جوان بو له بهر نهووه که به
گویره ی شرع نهجولیته وه ، انسان یارمه تی بدا ، وه هر کاتی که روی
کرده رهفتای خراب و رهوشتی ناشیرین له بهر نهووه که له گوناهایه هیچی
نه دانی ، یاخود براده ریکی بیی تابه دیانته و روشت و بهرز بی خوشی
بووی . وه هر که روی کرده بی دیینی رقی لی بی وه وازی لی بیی ،
نهووه نیشانه ی تهواوی یماننه .

ژهم حدیثه هه مو موسولمانان بانگ نهکا بو (اخلاص) . اخلاص
نهوویه انسان هر فرمانی بکا به نیازو خیالیکی باش و دلیکی خاوبنه وه
نهئا له بهر رهزای خوا بیکا ، نهک له بهر پیشان دانی به خهلق ، یا بو نهووه
که خهلق بییسه نهووه ، یا بو نهووه که به ناو بانگ دهرکا وه هه مو لاییکه وه
خهلق دهست بکهن به مدح و تعریف کردنی ، انسان نهگهر هوش و فامی
بیی نهزانی ملاحظه ی غیر ی خوا له عبادت کردنا بی عقلیه ، چونکه بشر
هه مو وهک یهک ضعیف و محتاجن ، وه له خوا زیاتر له دهسه لانی کهسانی به

لهریگاییکې غهیبی یه وه قازانجی یازیانی بگهیبی به به کیکی تر ، وه هر عبادۀ تیک بو ریا بکری خوا ټه داته وه به ناو چاوی خوا وه که یا .

به گویره ی حدیث هر که س نیازی دلی چون بی خوا به گویره ی ټه و نیازه ی له گه لیا ټه جولیته وه ، حضرت (ص) فهرمو به تی : (ما أسر عبد سریره الا البسه الله ردانها ، وان خیراً فغیر وان شراً فشر) ، خولاصه ی مه عناکه ی ټه مه به هر که س هر شتی له دلی خو یا دابی ، خوی تهعلا به گویره ی ټه و شته له گه لیا ټه جولیته وه ، ټه گهر نیازی چاکی بو یی خوا چا که ی بو ټه کا ، وه ټه گهر نیازی خراپه ی بو یی خوا خراپه ی له گه ل ټه کا ، بنا له سر ټه مه پیو یسته انسانی موسولمان هول بدا هر فرمانی ټه کا ته نه ا له بهر خوابی تا خواش لی قبول بکا ، بهضی له تیگه یشتوان ووتویانه : چوار شت هه ن به چوار شت ده ست ناکه ون : ره حمی خوا به عبادۀ تی ریاده ست ناکه وی ، خوشه ویست بون لای خهلق به بهد خوبی ده ست ناکه وی ، وه فای دوست و برا به یی وه فایی ده ست ناکه وی ، علم و معرفت به ته مه لی و حه سانه وه ده ست ناکه وی . مه ولانای جامی فهرمو به تی :

انکه در حب و بغض و منع و عطا

نبودش دل به غیر حق مائل

نقد ایمان خویش را یابد

بر محك قبول حق کامل

منیش نوسیومه :

هر که سی حب و بغض و منع و عطای

خالصه بو خودای عزوجل

زده بی دینی کامله به خودا

رهحمی خوی پی نهگا لهکانی اجل

حدیثی سی و ههشتم

الجنة تحت اقدام الامهات ، من شتن ادخلنا ، ومن شتن اخرجنا
حهزرت نهم حدیثی دهبارهی صحابی يك فهرمو که نهی ویست
بچی بو غهزا ، بهلام دایکی نهی نههشت .

مهعنای نهم حدیثه وایه : بههشت بو موسولمانان لهژیر پی دایکیانایه
نارهزویمان لههر کهس بو ئیذنی نهدهن بیخینه لهشکرهوه بو غهزا ،
نارهزویشان لههر کهس نهبو دهری نهکهین وه نایهین بچی بو غهزا
نهم حدیثه هل نانیکی زوری تیایه بو موسولمانان لههر بهگوی کردنی
دایکیان ، نهم حدیثه بهناشکرا نهلی : غهزا بهوهمو نههمیهتهوه کههیه
تانهبی بهفرضی عین - یهعنی تادوژمن هیرش نههینیه سهر وولانی اسلام
بهبی ئیذنی دایک حهرامه ، نهه شتیکی سهیر نیبه ، له واقعا دایک
وباوک حقیان لهسهر مندال زوره ، وه له پاش ارادهی خوا بهتأثیری
باوهک و دایک ، وه به زهحمهت کیشانی نهوان پهیدا نهی و پی نهگا ،
بهتایهتی دایک کهزهحمهتیکی زور نهچهژی ، نو مانگک بهپیستی سک
هلی نهگری کهپهیدا نهبی مهینهتیکی زوری توش نهبی ، کهلی جاریش
گیانی خوی داننهی ، نهنجا بهدریژیی سالانی شیر خواردنی تابی گرتنی
نهبی بهدیاربیهوه شهونهخونی بکیشی ، وه که گریا رایژهنی و شیر
بدانی و ژبری بکانهوه ، نهگهر خویشی شیری نهبو مال بهمال بیگیری
نهبی لهشو بهرگی بشوری و چاودبری بکا ، سهرهرای نهم ههمو نیش و
نازارانهش نهوهنده بهرهحمه نهگهر مندالهکهی توشی ناساغی يك بو
حهسانهوه لهخوی حهرام نهگا بو خاتری چاودبری نهو ، لههر نههمهیه
جزادانهوی بهخیری دایک و چاکه لهگل کردنی زور لهباوک پیویست

ره ، وه كو حسني بصري فهرمويه تي : (حق الوالد اعظم ، وبر الوالدة
اکرم) . يه عني : حقى باوك گه وره تره ، به لام چا که کردن له گهل
دايکا پيوست تره .

مهولانای جامی فهرمويه ني :

سر زمادر مکش که تاج شرف
گردی از پای مادران باشد
خاک شو زیر پای آن که بهشت
در قدمهای مادران باشد

منیش نوسومه :

والدهی خوت له سهر سهرت دانی
دای مه نی قهت له مال و منزل و دهشت
گهر به خدمت بررویه ژیر قدمی
هه راه و یوه نه رویت به باغی به دهشت
حدیثی سی و نوه هم

ليس الشديد بالصرعة ؛ انما الشديد الذى يملك نفسه عند الغضب
یه عني : نازا نهو که سه نی به که خهلق زوریدا به زه وی دا ؛ نازا نهو
که سه به که خوی بگری له کانی ررق هه ستانا .

به هم چه شه که له کانی زرق هه ستانا بتوانی منعی ررقه که ی بکا ، وه
نه گهر هه زوری پی هینا خوی بگری له سه ی ناشیرین و کرده وه ی ناره و
لیکدرا وه نه وه نه که له ررق هه ستان زور خویکی ناشیرینه ، حتی
بعضی له نی که یه ستوان و وتویانه هه شهرری که توشی انسان نه بی یاله
حازو ناره زوی نفس وه وه یاله ررق هه ستانه وه یه ، مثلا کوشتن ، بریندار
کردن ، جوین دان ، ناشکوری کردن ، طلاق خواردن ، سویند

خواردن ٲشاندنې دلی دوست و برادر ، وازهیتان له کس و کار ، و
امالی ٲمانه ، همو له خوی ررق ههستانه وه ٲیدا ٲه بن ، وه زور کس
بوون له وه ختی ررق ههستان دا گیان یان دهر چووه ، بناله سر ٲه مه زور
ٲیوسته انسان ٲاگی له خوی بی ، وه هر چون بووه منعی ررق ههستان
له خوی بکا ، وه ٲه گهر به ناچارې ررقې ههستا خوی له قسه و کرده وه ی
ناشیرین ٲاریزی وه بو ٲه مه چند وه سبله هیه ، یه کی له وانه بیر کرده وه یه
له گوره بی خوی ته عالا که دهستی ٲهروا له جزای ٲم ررق ههستان و
ناشیرین ووتنه دا انسان له ناو بهری ؛ یه کیکی ٲریان بیر کرده وه یه له
اجرو ٲوابی ٲه هلی حلم و هوسه له ، وه وورد بونه وه یه له مه ٲه گهر خوی
رابگری له وه ختی ررق ههستانا خوا جهزای ٲه دانه وه ، یه کیکی ٲر
له وانه ده ست نوٲز گرته ، یه کیکی ٲر له وانه ٲه وه یه ٲه و جیگه یه به جی
ٲه ٲی ، وه برروا بو جیگه ییکی ٲر .

پیداری : ررق ههستان وه ختی ناشیرینه که به ناحق بی . چونکه ررق
ههستان له سر حق زور شتیکی جوان و به جی یه . هزرت (ص) به و
همو حلم و هوسه له وه که بووه زور جار له سر اموری دیانت به توندی
عاجز بووه . امام احمد خوا لی رازی بی فهرمویه تی : (ٲهایه الکمال
الغضب فی موضعه . والحلم فی موضعه) . یه عی : ٲاخر دهره جهی
ٲه وای بو انسان ٲه وه یه له جیگایه ~~که~~ ررقې ههستی که موناسی ررق
ههستان بی وه له وه ختیکا حلمی بی که مناسی حلم بی .
مه ولانای جامی فهرمویه تی :

ٲهلوان نیست آنکه در کشتی

ٲهلوانی دگر یندازد

ٲهلوان آن بود که گاه غضب

نفس اماره را زبون سازد

منیش نویسمه :

پاله وانی نهوه نریه که به زور

خهلق زهلیل کهیت ولات و مال ویران

پاله وانی وه هایه خوت بگری

له خراپه له کاتی ررق ههستان

حدیثی چلهمین

(المسلم من سلم المسلمون من یدہ ولسانہ)

یه عنی : موسولمانی تهواو نهو که سه یه که موسولمانان له دهست و زوبانی

سه لامهت بن .

بهم مه عنایه موسولمانی تهواو که سیکه نه به فسه نه به کرده وه موسولمانان

توشی زیان نه کا . نه دهس دریژی بکا بومال و گیانو ناموسیان . وه نه

له پاش مله ناویان بهری وه قسهی خراپیان پی بلی وه جوین یان پی بیدا . وه

بوختان یان بوبکا وه ناوانا تورهی ناشیرین یان بو هه لیه ستیت .

بزائن . پیویسته له سه ره هه مو انسانا چاودیری حقوقی خواو هه مو

خهلق بکا . وه بزانی که به ته نه چاودیری حقوقی لایه ک یان نه جانی نابی

به لام له بهر دوشتم لهم حدیثه دا ته نه باسی حقوقی خهلق کراوه . یه کهم

چونکه بوژیانی دنیا چاودیری کردنی حقوقی خهلق مطلب تره . چونکه

نه گهر انسان لهم دنیا دا چاودیری حقوقی خهلق نه کا نازی . وه دنیا

پرر نه بی له شهرو ناژاوه و کوشتن و بررین . که ته مهش ناشی بی . به

بیچه وانهی نه مه وه نه گهر چاودیری حقوقی خوانه کا گونا هه کهی ته نه بو

خویه تی . وه هه خوی توشی زیان نه بی . وه مسته له که نه که ویت به بی

خوی و خوی خویه وه خوایش ارحم الراحمین دور نیه کهلی
 بیوری . دوههم له بهر همه مادام انسان حالی له گهل خهلقا باش بوزور
 نزیکه حالی له گهل خوی خویشیا باش بی . وه به گویره ی فهرموده گانی
 بجولیه وه . وه هرچی پیوستی بهنده گی بی جی به جی بکا .
 مه ولانای جامی فهرمویه تی :

مسلم آنکس بود به قول رسول
 گرچی عامی بود وگر عالم
 که به هر جا بود مسلمان
 باشد از قول و فعل او سالم

منیش نویومه :

به صریحی حضرة پیغمبر (ص)
 او مسلمانان دین ساغه کهوا
 له زبان و ده ستی سالم بی
 هر که سی باوهرری هه یه به خوا

اللهم اجعلنا من المسلمين الذين يسلم المسلمون من ايديهم والستهم
 سبحانه رب العزة عما يصفون وسلام على المرسلين والحمد لله
 رب العالمين .

حسن طلبی دوعای توفیقه خوا چاکی بو بکا نه وه ی ره فیه

تهواو بوو له چاپخانه ی کامهران له سلیمانیه به بهرواری ۱/۱۲/۹۶۷

